

Poliisin hyödyntämät DNA-näytteet mediassa

Miten poliisin taltioimista DNA-näytteistä uutisoitiin vuonna 2021
Arttu Seppänen

5/2022

TIIVISTELMÄ

Tekijä: Arttu Seppänen

Julkaisun nimi: Poliisin hyödyntämät DNA-näytteet mediassa

Opinnäytetyön muoto: Tutkimuksellinen opinnäytetyö

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaajat: Mikko Mäkinen ja Pauli Mäkelä

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Tässä opinnäytetyössä tutkittiin uutisointia, koskien poliisin taltioimia DNA-näytteitä ja niillä saatuja tuloksia. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, että uutisoidaanko Suomessa DNA-näytetaltioinneista neutraaliin sävyyn vai ovatko aiheita koskevat uutiset ja artikkelit lukijaa johdattelevia. Uutiset ja artikkelit olivat hankittu vapaasti netissä saatavilla olevista uutislähteistä.

Tämä opinnäytetyö tehtiin laadullisena tutkimuksena, jossa käytettiin tutkimusmenetelmänä dokumenttianalyysiä. Aineisto hankittiin Google-hakukoneella, sekä yleisimpien Suomalaisten uutisvustojen sisäisiä hakukoneita käyttämällä. Analyysiin käytettiin sisällönanalyysiä, jonka avulla aineistosta kerättiin poliisin DNA-näytetaltiointeja koskevat ilmaisut ja näistä ilmaisuista muodostettiin eri kategorioita aineiston tulkitsemista varten.

Tutkimuksen tuloksista ilmenee, että vuonna 2021 poliisin DNA-näytetaltiointeja koskeva uutisointi on ollut pääasiallisesti neutraaliin sävyyn esitettyä ja ilman lukijan johdattelua. Kritiikki aiheita kohtaan oli suurelta osin poliisilta peräisin ja ilmaisut on esitetty perustellusti. Kritiikkiä oli saanut esimerkiksi tuomioistuimien tukeutuminen DNA-näytteisiin. Keskeisimpiä aiheita uutisissa ja artikkeleissa olivat yksittäiset tapaukset, koskien henkirikoksia ja omaisuuteen kohdistuvia rikoksia.

Sivumäärä: 34

Tarkastuskuukausi ja vuosi: 5/2022

Avainsanat: DNA, DNA-tunnisteet, dokumenttianalyysi, media, poliisi, uutisointi

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	1
2 TUTKIMUSOTE	2
2.1 Dokumenttianalyysi	4
2.2 Sisällönanalyysi	4
2.3 Teoriapohja	5
3 DNA	6
3.1.1 Genotyyppi	6
3.2 DNA-analyysi	7
3.2.1 Restriction fragment length polymorphism (RFLP).....	7
3.2.2 Polymerase chain reaction (PCR).....	7
3.3 DNA-profiilien hankinta	8
3.3.1 DNA:ta sisältävä näyte	8
3.4 Mistä saada DNA-näyte?	9
3.4.1 DNA-näyte verestä	9
3.4.2 DNA-näyte siemennesteestä	10
3.4.3 DNA-näyte syljestä	10
3.5 Kontaminaatio	10
4 UUTISOINTI	11
4.1 Journalismia koskeva sääntely.....	11
4.1.1 Lainsäädäntö.....	11
4.1.2 Journalistin ohjeet.....	12
4.2 Poliisi ja tiedottaminen	13
5 TUTKIMUSAINEISTO.....	15
5.1 Aineiston hankinta.....	15
5.2 YLE: "Syyttömän miehen dna:ta löytyi raiskaajan käyttämästä kondomista – Helposti leviävä dna on johtanut Suomessakin rikostutkintoja harhaan"	15
5.3 YLE: "Viaton hipaisu liukuportaissa teki opiskelijasta vakavan rikoksen pääepäillyn: 'Mietin, olenko tulossa hulluksi, jos olenkin tehnyt sen?'"	16

5.4 YLE: ”Poliisi haluaa käyttöönsä mullistavan dna-menetelmän, mutta se voi olla laiton – sormenjälkitutkimus on Suomen poliisissa hunningolla”	18
5.5 Helsingin Uutiset: ”Poliisi voi ottaa epäilystä dna-näytteen jo tien päällä – kenttärekisteröinnillä säästetään aikaa”	19
5.6 MTV3: ”Poliisi kahlehtii tehokkaimman rikostutkintakeinonsa käyttöä – dna-näytteiden määrää rajoitettu”	19
5.7 Iltalehti: ”Puhelintyttö Liisa Mäkikangas, 39, surmattiin kotiinsa: Poliisi uskoo DNA-näytteen ja mysteeripuhelun paljastavan tekijän yli 25 vuotta myöhemmin”	20
5.8 Ilta-Sanomat: ”DNA-testi ei auttanut, syyte nurin – kumpi kaksonen tupakoi rikospaikalla?”	20
5.9 Ilta-Sanomat: ”Mies löydettiin kuolleen asunnostaan Kotkassa keittiöveitsi rinnassaan – tuttava sai 11 vuotta vankeutta taposta”	21
5.10 YLE: ”Pasi Aaltosen tappo oli pimeä 18 vuotta, kunnes kengän kärjestä saatu dna johti perheenisän jäljille – mutta onko rikos todella selvitetty?”	21
5.11 YLE: ”Poliisi painosti kuulusteluissa, tuomion perustelut eivät vakuuta – näin asiantuntijat kommentoivat MOT:n esiin nostamaa henkirikosjuttua”	22
5.12 Turun Sanomat: ”Poliisin toimista Turun vuoden 2002 arvokuljetusryöstön yrityksen tutkinnassa ei aloiteta esitutkintaa”	23
5.13 Ilta-Sanomat: ”Mikko Alasen, 35, väkivaltainen kuolema on mysteeri, joka sai valtavasti huomiota – mutta ratkaisu on enää ajan kysymys”	24
5.14 Apu: ”KRP:n rikosinsinööri Juha Lampinen: ’Ei työtä tehdessä ajattele, että joku on kuollut – verisestä puhelimesta tulee kappale, joka pitää pestä’”	24
6 ANALYYSI JA TULOKSET	25
6.1 Havaintoyksiköiden muodostaminen	25
6.2 Tulokset	26
7 YHTEENVETO	28
7.1 Johtopäätökset	29
7.2 Pohdinta ja tutkimuksen eettisyys	29
7.3 Jatkotutkimukset	30
LÄHTEET	32

1 JOHDANTO

DNA-näytteistä on tullut Suomessa rikostutkinnassa kulmakivi tekniselle tutkinnalle. Yhä korostummin otetaan näytteitä ja myös tuloksetkin ovat sen mukaisia. DNA-taltiointien määrä on kasvanut koko 2010-luvun (Poliisi 2018.) Samalla tavalla myös mediassa on korostunut se, että millaisia tuloksia poliisi saa taltioimillaan DNA-näytteillä.

Vuonna 2021 uutisissa on lukuisia kertoja kerrottu erilaisista tapauksista, joissa DNA-näytteen avulla Poliisi on päässyt epäillyn jäljille, tai päätynyt täysin toiseen suuntaan. DNA ei ole yksistään syyllisyyden selvittävä tekijä ja sen rinnalle tulee löytää muu näyttö.

Sain idean tälle opinnäytetyölle teknisen rikostutkinnan opettajalta Poliisiammattikorkeakoululta. Hän ehdotti minulle, että voisin tutkia jotain poliisin tekemiä näytetaltiointeja koskevaa uutisointia ja julkista keskustelua. DNA mielenkiintoisena aiheena sai minut valitsemaan tämän aiheekseni ja aiheita tutkiessa huomasin, että juuri kyseisestä aiheesta ei ole tehty aiemmin opinnäytetyötä. Poliisin toimintaa erilaisissa yksittäisissä tapauksissa koskevaa uutisointia on aiemmin tutkittu useamman kerran, mutta DNA-taltiointeja koskevaa uutisointia ei ole käsitelty. Tämän lisäksi teknisestä tutkinnasta, johon sisältyy DNA-taltioinnit, oli tehty jo aiemmin opinnäytetöitä. Kun aloitin etsimään tietoa siitä, että keskustellaanko sosiaalisessa mediassa poliisin taltioimista DNA-näytteistä, niin huomasin, että aiheesta on vain vähän julkisilla sivuilla keskustelua. Tästä johtuen päätin rajata aiheeni ainoastaan aiheita koskevaan uutisointiin.

Aiemmin poliisitoiminnan uutisointia ovat tutkineet muun muassa Jussi-Pekka Hakoniemi ja Maijas-tiina Tammisto. Hakoniemi tutki opinnäytetyössään (2021, tiivistelmä) Psykoterapia Vastaamon tietomurtoa ja sitä miten tapauksia käsiteltiin mediassa. Tammiston opinnäytetyössä (2020, tiivistelmä) puolestaan tutkittiin uutisointia, mikä käsitteli koronapandemiasta johtuneita Uudenmaan koronara-joituksia. Näiden lisäksi Sami Hurinki puolestaan tutki opinnäytetyössään (2017, tiivistelmä) Tulilahden murhatutkintaa koskevaa uutisointia vuosilta 1959–1961.

1.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, että millä tavalla vuonna 2021 suomalaisessa mediassa on uutisoitu poliisin taltioimista DNA-näytteistä. Tarkoituksena on siis esitellä, että onko uutisointi muun muassa objektiivista ja journalismin hyvien normien mukaista. Opinnäytetyössä tuodaan esille, että millaiset tapaukset ovat päättyneet Suomessa uutisiin. Opinnäytetyön tavoitteena on tämän lisäksi esitellä DNA-näytteiden taltioimisen teoriaa ja taustaa.

Tämä opinnäytetyö on tehty laadullisena tutkimuksena, hyödyntämällä dokumenttianalyysiä. Tarkoitukseni on analysoida uutisia, koskien poliisin taltioimia DNA-näytteitä Suomessa. Tämä tarkoittaa useiden lähteiden käyttöä ja rajaan käsittelemäni uutiset pelkästään vuoteen 2021.

Käsittelen aineistoa hyödyntämällä aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Näin pystyn käsittelemään aineistoa objektiivisesti ja tutkimuksen teon näkökulmasta luotettavammin. Jaan uutisten sisällön kategorioihin ja pyrin löytämään samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia näiden uutisten välillä. Hypoteesinä työssäni on, että Suomalaisessa mediassa uutisoidaan neutraalisti ja Journalistin ohjeiden mukaisesti poliisin taltioimista DNA-näytteistä ja niiden tuloksista.

2 TUTKIMUSOTE

Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on selvittää tutkittavana olevan asian piirteet. Laadullista tutkimusta hyödynnetään silloin, kun ei tunneta tutkittavana olevaa asiaa. Tämän takia laadullinen tutkimus on tyypillisesti niin sanottu pohjatutkimus, jonka jälkeen asiaa saatetaan tutkia määrällisin tutkimusmenetelmin yksityiskohtaisemmin (Kananen 2014, 60–61.)

Laadullisella tutkimuksella pyritään antamaan tutkittavana olevasta asiasta kokonaisvaltainen kuva, jonka pohjalta tutkittavasta ilmiöstä voidaan luoda uusia teorioita. Näitä teorioita voidaan puolestaan testata kvantitatiivisin menetelmin. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on olla mahdollisimman tarkasti kuvaileva ja kokonaisvaltainen, sekä se antaa niin sanotusti tiheän kuvauksen ilmiöstä (Kananen 2014, 62.)

Mikäli tutkittava ilmiö on hyvin laaja ja monimuotoinen, voidaan siihen hyödyntää triangulaatiota. Triangulaatiolla tarkoitetaan monimenetelmäistä tutkimusasetelmaa, jossa hyödynnetään erilaisia tiedonkeruu- ja analyysimenetelmiä. Tällaisessa tilanteessa voidaan esimerkiksi hyödyntää laadullisen tutkimuksen haastatteluja ja määrällisen tutkimusmenetelmän kyselylomakkeita (Kananen 2014, 62.)

Valittavaan tutkimusotteeseen vaikuttaa myös tutkittavana oleva ilmiö. Yksi tapa jakaa ilmiö on se, että ilmiöitä voidaan jakaa geneerisiin tai singulaarisiin ilmiöihin. Singulaarinen ilmiö tarkoittaa yhtä tiettyä yksilöitävää tapahtumaa, ilmiötä tai tapahtumaketjua. Geneerinen ilmiö puolestaan tarkoittaa ilmiöluokkaa, kuten esimerkiksi sota yleisesti. Kvantitatiivinen tutkimusote ei sovellu hyvin singulaarisen ilmiön tutkimiseen, koska se on ainutkertainen. Eli geneerisiä tapahtumia voidaan tutkia kvantitatiivisella menetelmällä (Uusitalo 1991, 79–80).

Laadullisen tutkimuksen tiedonkeruumenetelmiin kuuluu muun muassa havainnointi. Tutkija voi mennä tutkimuskohteena olevan henkilön tai yrityksen luokse ja seurata ihmisten käyttäytymistä ja

toimintoja luonnollisessa ympäristössä. Pelkän havainnoinnin lisäksi kvalitatiivisessa tutkimuksessa hyödynnetään haastatteluja (Kananen 2014, 63.)

Laadullisessa tutkimuksessa kerättyä aineistoa voidaan tutkia monin eri tavoin analysoinnin keinoin. Mikäli halutaan selvittää yksilön kokemusta tiettyyn ilmiöön, voidaan hyödyntää narratiivista analyysiä. Narratiivisella analyysillä kerrotaan yksilön tarinaa ja kokemuksia. Narratiivinen analyysi nimensä mukaisesti kulkee tutkittavan yksilön kerronnan mukana. Näistä tarinoista voidaan saada merkittävää tietoa yksilön kokemuksesta suhteessa ympäröivään kulttuuriin ja aikaan (Syrjäläinen ym. 2007, s. 33). Narratiivinen aineisto voi siis hyvin olla puhetta tai kirjoitettua tekstiä, sekä myös ei-kielellistä viestintää (Syrjäläinen ym. 2007, 17). Narratiivisessa analyysissä on hyvä, että kerronta olisi oma-aloitteista ja yhtenäistä, eikä johdattelua (Syrjäläinen ym. 2007, 18).

Fenomenologisella tutkimuksella keskitytään puolestaan tutkimaan ilmiön suhdetta henkilön kokemukseen siitä (Syrjäläinen ym. 2007, 62). Eli fenomenologisella tutkimuksella pyritään selvittämään sitä, miten ihminen havaitsee asioita. Fenomenologinen tutkimus on kuitenkin saanut kritiikkiä siitä, että kuinka hyvä tutkimuksen muoto se on, koska kuinka yleistettäviä tutkimustuloksia voidaan saada yksilön havainnoilla, sekä miten tutkijan omat näkökulmat vaikuttavat tutkimuksessa tehtyihin johtopäätöksiin (Syrjäläinen ym. 2007, 62).

Systemaattisella analyysillä on kaksi oleellista tehtävää: tekstiin liittyvän ajatusjärjestelmän erittely ja ajatusrakenteiden uudelleen kokoaminen. Ensimmäisenä mainittua vaihetta kutsutaan analyytiseksi ja toista synteetiksi. Synteesiä voidaan pohjustaa sillä, että pyritään avaamaan kirjoittajan kielen ja muiden ilmaisutapojen taakse kätkeytyviä merkityskokonaisuuksia. Systemaattisella analyysillä pyritään näin ollen selvittämään taustalla olevia piilomerkityksiä, sekä ymmärtämään aineisto syvällisesti (Syrjäläinen ym. 2007, 117.)

Tutkimuksen validiteetilla tarkoitetaan sen pätevyyttä, eli kykyä mitata juuri sitä, mitä sillä tarkoitettiin mitata. Validiteettia voidaan arvioida vertaamalla tutkimuksen mittareita siihen ilmiöön, jota haluttiin tutkia. Mikäli tutkimuksesta puuttuu kokonaan validiteetti, on tutkimus arvoton (Anttila 1996, luku Tutkimuksen validiteetti.) Reliabiliteetilla puolestaan tarkoitetaan tutkimuksen luotettavuutta. Esimerkiksi tutkimus, jolla on hyvä reliabiliteetti saisi tismalleen saman tuloksen, jos se toistettaisiin. Huono reliabiliteetti puolestaan tarkoittaa sitä, että tutkimus saisi erilaiset tulokset kuin ensimmäisellä kerralla. Reliabiliteetti kuuluu tyypillisesti määrälliseen tutkimukseen (Anttila 1996, luku Tutkimuksen reliabiliteetti.)

2.1 Dokumenttianalyysi

Dokumenttianalyysi kuuluu tutkimusmenetelmänä laadullisen tutkimuksen piiriin. Dokumenttianalyysissä aineisto on jo valmiiksi olemassa, eikä se riipu tutkijasta itsestään. Dokumenteilla tässä asiayhteydessä voidaan tarkoittaa aineistoja, jotka voivat olla kirjoitetussa, kuvallisessa, ääniteytissä muodossa (Kananen 2014, 67). Dokumenttianalyysin aineistoa voi siis esimerkiksi olla artikkelit, lakitekstit, sanomalehdet, yritysten ja laitosten pöytäkirjat, arkistot, museot ja myös nauhoitteet, videot ja elokuvat (Anttila 1996, luku Dokumenttianalyysi).

Tutkimalla eri aikoina julkaistuja dokumentteja voidaan analysoida, miten eri ajanjaksoina tutkittavaan ilmiöön on suhtauduttu ja millä tavoin se on yhteiskunnassa näkynyt ja vaikuttanut (Kananen 2014, 68). Riippuen siitä, millaisia dokumentteja tutkimuksessaan hyödyntää, voidaan aineiston käsittelyssä hyödyntää niin laadullisen tutkimuksen kuin myös määrällisen tutkimuksen metodeja (Anttila 1996, luku Dokumenttianalyysi).

Dokumenttianalyysi voi myös olla kustannussyistä hyvä valinta tutkimusotteeksi. Koska kaikki aineisto on jo olemassa, tutkijan ei tarvitse tuhata resurssejaan haastattelujen järjestämiseen. Dokumentteja käsitellessä tutkijan tulee olla kuitenkin kriittinen valitessaan aineistoaan. Aineistoa voidaan muun muassa jakaa niiden sisältämän tiedon alkuperän suhteen; primaarilähde tarkoittaa sitä, että tieto on alun perin sieltä peräisin. Sekundaarilähde tarkoittaa taas sitä, että siinä viitataan toiseen lähteeseen, jossa tieto on ensimmäisen kerran esitetty. Tertiärlähteen kohdalla tieto on jo kulkeutunut useamman aineiston läpi (Anttila 1996, luku Dokumenttianalyysi.)

Lähdekritiikki on suuressa roolissa dokumenttianalyysissä, koska aineistona voidaan käyttää melkein mitä tahansa visuaalisesti tallennettua tietoa. Mikäli aineistona käytetään viranomaisilta peräisin olevia dokumentteja tai lakitekstiä, voidaan tietoa pitää suhteellisen luotettavana. Tutkijan olisi hyvä arvioida sitä, että kelle dokumenttien sisältö on tarkoitettu, miksi se on luotu (Kananen 2014, 68.) Tämän takia tutkijan kannattaa samaan aikaan käsitellä useampia dokumentteja, jotta saavutetaan parempi kokonaiskuva (Anttila, luku Dokumenttianalyysi).

2.2 Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi on yksi laadullisen tutkimuksen aineiston käsittelyn keinoista. Sisällönanalyysi on siitä ainutlaatuinen, että sitä voidaan hyödyntää myös määrällisessä tutkimuksessa. Sisällönanalyysiä käytetään joissain tapauksissa yläkäsitteenä eri analyysin muodoille ja joissain tapauksissa sitä käytetään yksinomaan tietynä analyysinmuotona (Sarajärvi & Tuomi 2018, luku Laadullisen analyysin muodot.)

Sisällönanalyysin avulla voidaan tutkia dokumentteja johdonmukaisesti ja objektiivisesti (Sarajärvi & Tuomi 2018, luku Sisällönanalyysi). Myös Anttila kertoo teoksessaan (1996, luku Dokumentti-analyysi), että sisällönanalyysi sopii tavanomaisesti dokumenttien käsittelyyn. Sisällönanalyysi on tekstianalyysiä, samalla tavalla kuin diskurssianalyysi ja historiallinen analyysi. Diskurssianalyysi eroaa sisällönanalyysistä siten, että diskurssianalyysissä selvitetään sitä, miten tekstin taustalla olevia merkityksiä tuotetaan, kun taas sisällönanalyysissä selvitetään, että mitä merkityksiä teksti sisältää (Sarajärvi & Tuomi 2018, luku Sisällönanalyysi.)

Anttila kirjoittaa teoksessaan (1996, luku Sisällönanalyysi), että sisällönanalyysillä pyritään jakamaan aineiston sisältöä eri luokkiin ja kategorioihin. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkija ei voi muuttaa tutkimuskysymyksiään kesken kaiken, jotta analysointi pysyy objektiivisena. Tieteellisen tutkimuksen yleistettävyyden kannalta on tärkeää, että tutkija ei jätä pois sellaista aineistoa tutkimuksesta, joka ei tue hänen asettamaa hypoteesia (Anttila 1996, luku Sisällönanalyysi.)

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä työ voidaan jakaa karkeasti kolmeen osaan. Ensimmäistä vaihetta kutsutaan aineiston redusoinniksi, tai toisin sanoen aineiston pelkistämiseksi. Tässä vaiheessa aineistosta karsitaan kaikki epäolennainen tutkimuksen kannalta pois. Toisessa vaiheessa, eli aineiston ryhmittelyssä jaetaan ennalta asetettuja luokitteluyksiköitä omiin luokkiinsa, eli tekstistä etsitään samanlaisuuksia ja erilaisuuksia esittäviä ilmaisuja. Tämä vaihe on valmistelua kolmannelle vaiheelle, jota kutsutaan abstrahoinniksi, eli teoreettisten käsitteiden muodostamiseksi. Abstrahoinnissa pyritään muodostamaan teoreettisia ilmaisuja ja johtopäätöksiä alkuperäisessä aineistossa olevista kielellisistä ilmaisuista (Sarajärvi & Tuomi 2018, luku Aineistolähtöinen sisällönanalyysi.)

2.3 Teoriapohja

Opinnäytetyön teoriaosuudessa esitellään DNA:ta koskevaa teknistä tutkintaa ja millaisia piirteitä siihen liittyy. Tähän liittyvä kirjallisuus on hankittu Poliisiammattikorkeakoulun kirjastosta ja kyseinen aineisto on täysin englanninkielinen, koska aineistoa ei ole saatavilla suomeksi. Tämän opinnäytetyön DNA:ta koskeva teoriapohja perustuu Jane Moira Taupinin teokseen *Introduction to Forensic DNA Evidence For Criminal Justice Professionals* (2014) ja Terry Bartlettin ja Sara Shortin osuuteen kirjasta *Crime Scene Management, Scene Specific Methods* (2017).

Tämän lisäksi opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitellään myös journalismin teoriaa ja periaatteita. Näiden asioiden selvittämiseen on käytetty Jorma Mäntylän teosta *Journalistin etiikka* (2004) ja Aino Suholan, Seppo Turusen ja Markku Variksen kirjaa *Journalistisen kirjoittamisen perusteet* (2005). Opinnäytetyössä otetaan myös huomioon Poliisin tiedottamista koskevaa ohjeistusta ja tä-

hän osioon taustateoksena on Kari Niinimäen pro Gradu työ (2010): ”Poliisin esitutkintatiedottaminen: tiedottamisen syyt ja säännöt”. Uutisoinnin ja poliisin tiedottamisen teoriaosuudessa hyödynnetään myös perustuslakia (11.6.1999/731), lakia sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä (13.6.2003/460), sekä esitutkintalakia (22.7.2011/805) ja lakia viranomaistoiminnan julkisuudesta (21.5.1999/621).

3 DNA

DNA, eli deoksiribonukleiinihappo, on kaksoiskierteelle muotoutunut molekyyli, joka sisältää ihmisen perimätiedon. Vuonna 1953 James Watson ja Francis Crick esittivät DNA:n rakenteen mallin, jonka avulla pystyttiin esimerkiksi selvittämään se, että miten DNA kopioituu. DNA:n molempiin runkoihin on kiinnittynyt neljänlaisia emäs osia, jotka ovat adeniini, sytosiini, guaniini ja tymiini. Keskenään adeniini ja tymiini voivat kiinnittyä toisiinsa ja guaniini ja sytosiini voivat kiinnittyä toisiinsa. Emäsparien erilaiset järjestykset DNA-rungossa vaikuttaa siihen, millä tavalla geeni käyttäytyy. Geeni on tietty pätkä DNA:ta, mikä vaikuttaa ihmisessä yhteen piirteeseen. Koska DNA juoste voi kopioida itseään ja muodostaa tytär juosteita, DNA säilyttää sen rakenteen sukupolvelta seuraavalle, jonka ansiosta DNA profiilien luominen on mahdollista (Bartlett & Short 2017, 129–130.)

DNA:ta on jokaisen elävän olennon soluissa, niin eläimien ja ihmisten soluissa, kuin myös kasvien ja sienien soluissa. DNA:ta on solun tumassa, mutta myös solun energiaa tuottavissa soluelimissä, mitokondrioissa (Bartlett & Short 2017, 130.) Mitokondrioissa oleva DNA on kuitenkin pelkästään peräisin äidiltä, toisin kuin tumassa oleva DNA (Bartlett & Short 2017, 133).

Ihmisten solujen tumissa oleva DNA on jakautunut 46 kromosomiin, eli 22 kahteen vastin kromosomiin ja kahteen sukupuolta määrittävään kromosomiin. Näissä sukupuolta määrittävissä kromosomeissa X-,Y-kromosomit ovat miehellä ja naisella on X-,X-kromosomit. Meioosissa kromosomit jakautuvat erilleen, jotta jokainen sukusolu saa toisen puolen vastinkromosomeista. Tällöin jälkeläinen saa puolet kromosomeistaan toiselta vanhemmalta ja toiset puolet toiselta vanhemmalta. Koska geneettinen tieto voi sekoittua kromosomien välillä meioosissa ja jokainen yksilö perii geeninsä puoliksi molemmilta vanhemmiltaan, jokaisen DNA on yksilöllinen, paitsi identtisillä kaksosilla (Bartlett & Short 2017, 130.)

3.1.1 Genotyyppi

Geeni on periytyvyyden yksikkö ja geenit sijaitsevat ihmisen kromosomeissa lokuksiksi kutsutuissa alueissa. Yhdellä geenillä voi olla erilaisia muotoja tai vaihtoehtoja ja niitä eri variaatioita kutsutaan

alleeleiksi. Saman geenin eri alleelit sijaitsevat samassa kromosomissa, samassa lokuksessa kaikilla ihmisillä, mutta erilaiset alleelit ja niiden yhdistelmät yksilöivät ihmiset toisistaan (Taupin 2014, 17.)

Genotyypillä tarkoitetaan henkilön tietyn geenin alleeleita. Homotsygoottisella genotyypillä tarkoitetaan sitä, että kaksi identtistä alleelia on samassa lokuksessa, mikä puolestaan tarkoittaa sitä, että kyseinen yksilö oli perinyt molemmilta vanhemmilta saman alleelin kyseiseen geeniin liittyen. Heterotsygoottisella genotyypillä taas tarkoitetaan kahden eri alleelin ilmenemistä samassa lokuksessa (Taupin 2014, 17.)

3.2 DNA-analyysi

Eukaryooteissa, eli solun tumassa olevat kromosomit sisältävät suuren määrän DNA:ta, mitkä eivät koodaa proteiinia. Näillä alueilla on suurempi toistuvuus mutaatioissa ja pienten pätkien toistumisessa, mitä hyödynnetäänkin nykyaikaisissa DNA:n profiloinneissa (Bartlett & Short 2017, 130.) Tätä toistuvien DNA-pätkien profilointia kutsutaan STR-profiloinniksi (short tandem repeat). Tämän lisäksi samankaltaista tekniikkaa voidaan käyttää pelkästään Y-kromosomeissa olevaan DNA:han, jolloin sitä kutsutaan Y-STR:ksi, eli isältä perityistä kromosomeista tehtäväksi profiloinniksi. Kolmas vaihtoehto DNA:n profiloinnille on mitokondriossa olevan DNA:n profilointi, eli mtDNA profilointi (Taupin 2014, 17.)

3.2.1 Restriction fragment length polymorphism (RFLP)

RFLP-tekniikan avulla havaitaan DNA:sta toistojaksoiksi kutsuttuja alueita. VNTR (variable number tandem repeats) alueilla on paljon toistojaksoja, pituudeltaan 14–100 emäsparia, jotka toistuvat 4–40 kertaa. RFLP-tekniikan haasteena on se, että testauksen onnistumiseen tarvittaisiin iso määrä katkeamatonta DNA-juostetta. Rikospaikalta taltioiduista näytteistä ei välttämättä ole mahdollista saada niin hyvälaatuisia näytteitä RFLP:tä varten, jotta sillä edes huomattaisiin DNA käsiteltävästä näytteestä (Bartlett & Short (2017, 130–131.)

3.2.2 Polymerase chain reaction (PCR)

Polymerase chain reaction, suoraan käännettynä polymeerasi ketjureaktio, eroaa siinä RFLP-tekniikasta, että PCR:ää varten ei tarvita suurta määrää DNA:ta. PCR:llä tarkoitetaan tekniikkaa, jossa hyödynnetään DNA-polymeerasia DNA-synteesin aikaan saamiseen. DNA-polymeerasi kopioi DNA:n toista juostetta, jolloin saadaan vahvistettua tutkittavan DNA:n määrää. 30 kierrosta PCR:llä kohteena olevaan DNA juosteen voi vahvistaa sitä jopa 500 000 000 kertaisesti. Tämän ansiosta jopa nuppineulan pään kokoinen veripisara voi sisältää riittävän määrän DNA:ta, mikäli sen laatu ei ole heikentynyt (Bartlett & Short 2017, 131.)

Koska rikospaikalta taltioiduista näytteistä on vaikea tutkia VNTR:n mukaisia pitkiä pätkiä DNA:ta, käytetäänkin DNA:n tutkimisessa lokuksia, joissa on lyhyitä toistojaksoja, mitä kutsutaan STR:ksi (short tandem repeat, Miika Lahti käyttää opinnäytetyössään sivulla 2 käsitettä lyhyt toistojakso suomennoksena). Näissä lokuksissa toistojaksot ovat pituudeltaan 2–10 emäsparin mittaisia ja ne toistuvat useita kertoja. Mitä useammasta lokuksesta lasketaan toistojen määriä, sitä paremmin tekniikalla voidaan eritellä yksilö muista. Isossa-Britanniassa näiden lyhyiden toistojaksojen profiloimisessa käytetään muun muassa Powerplexin ESI Fast -ohjelmaa tai Life Technologiesin NGM SElect -ohjelmaa. Koska analysoitavat DNA-juosteet ovat tässä tekniikassa lyhyitä, voidaan tällä tutkia heikentyneitä näytteitä. Tämän lisäksi tällä tekniikalla saatu tieto voidaan muuntaa numeeriseen muotoon, minkä ansiosta DNA-profiilit voidaan tallentaa elektroniseen muotoon tietokantaan (Bartlett & Short 2017, 131.)

DNA 17 -profiilit, eli näytteet, joista on tutkittu 17 eri lokusta, menettävät erittelykykyään, kun kyseessä on ensimmäisen asteen sukulaissuhde. Esimerkiksi sisaruksilla saman tuloksen saamisen todennäköisyys on 1:100 000 ja vanhemmalla ja lapsella se on 1:1 000 000. Tulevaisuudessa voi olla jo mahdollista, että identtiset kaksoset voidaan erotella toisistaan (Bartlett & Short 2017, 132.)

3.3 DNA-profiilien hankinta

DNA-profiloinnilla tarkoitetaan henkilön tunnistusta DNA-näytteestä luodulla tunnisteen avulla (Taupin 2014, 14). Hyvällä DNA-profiililla voidaan tunnistaa ja eritellä yksi henkilö muista ihmisistä. DNA-profilointi on kuitenkin monivaiheinen prosessi ja siinä tulee noudattaa huolellisuutta ja tarkkuutta, jotta DNA:n analysoinnilla päästään haluttuun lopputulokseen (Taupin & Cwiklik 2010, 123.)

3.3.1 DNA:ta sisältävä näyte

Jotta lyhyitä toistojaksoja voidaan analysoida, täytyy ensin hankkia näyte, josta DNA:ta saadaan. DNA:n erittelemiseksi muusta biologisesta materiaalista, esimerkiksi solukalvosta, tarvitaan ainetta, joka hajottaa tieltä pois muut aineet (Taupin 2014, 52.) Tähän sopiva aine on esimerkiksi puhdistusaine, joka hajottaa rasvasta koostuvan solukalvon.

Seuraavana vaiheena DNA tulee määrittää, eli saada varmistettua, että DNA on varmasti peräisin ihmisestä ja DNA:ta on juuri oikea määrä näytteessä DNA:n vahvistusvaihetta varten. Jos DNA:ta on liikaa vahvistusvaiheessa, eri toistojaksojen välille tulee epäsuhteellisia piikkejä ja lokusten välille tulee epätasapainoa. Liian vähäinen DNA:n määrä puolestaan johtaa heikkolaatuisiin DNA profiileihin (Taupin 2014, 52.)

DNA:n vahvistusvaiheessa hyödynnetään PCR-tekniikkaa, jonka avulla saadaan suurempi määrä DNA:ta. PCR voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa DNA:n kaksoisjuosteet erotellaan toisistaan lämmön avulla. Tämän jälkeen tiputetaan lämpötilaa, jolloin synteettiset DNA-alukkeet yhdistyvät vahvistettavaan DNA-juosteeseen. Viimeiseksi taas muutetaan lämpötilaa, minkä ansiosta uusi DNA syntetisoituu polymeeraasin avulla. Nämä vaiheet muodostavat syklin, mikä toistuu 28–34 kertaa ja muutamassa tunnissa DNA on kopioitunut yli miljoona kertaa (Taupin 2014, 53.)

Vahvistusvaiheessa tuotetut DNA:n kappaleet eritellään toisistaan kapillaarielektroforeesin avulla. Tässä vaiheessa DNA:n osat kuljetetaan kapean kapillaariputken läpi sähkökenttää hyödyntämällä. Putkessa suuremmat DNA:n osat kulkevat hitaammin putkessa ja pienemmät kulkevat nopeammin. Putkeen osoitetaan lasersäde, ja se osoittaa putkessa olevan värjäysaineen avulla, että siinä on DNA:ta. Värjäysaine hohtaa, jos siinä on DNA:ta. Väriin ja putkessa kuljetun ajan avulla tietokoneohjelmat määrittävät, että mitä alleleita on missäkin lokuksessa (Taupin 2014, 54.)

3.4 Mistä saada DNA-näyte?

Ihmisen DNA:ta saa periaatteessa mistä tahansa ihmisen kehosta irtoavasta aineesta, mutta näytteen laaduissa voi olla suuriakin eroja. Tämä ero huomataan esimerkiksi vertailtaessa veritahrasta otettua näytettä ja irtonaista hiusta. DNA-näytteen voi saada muun muassa verestä, siemennesteestä tai muista kehon nesteistä, esimerkiksi hiestä ja syljestä. Näiden lisäksi toimiva DNA-näyte voidaan saada hiuksista, luusta, ihon tapaisesta kudoksenäytteestä tai esimerkiksi pesäpallomailan kahvasta (Bartlett & Short 2017, 136.)

3.4.1 DNA-näyte verestä

Veri on erittäin hyvä lähde DNA:lle varsinkin tilanteessa, jossa se saadaan tuoreeltaan, eikä siihen ole sekoittunut muita aineita, kuten esimerkiksi mutaa. Ennen taltiointia näytteestä on hyvä varmistaa, että kyseessä on varmasti verta, eikä mitään muuta samalta näyttävää ainetta. Tällaisessa testaamisessa tyypillisesti tukeudutaan veren hemoglobiiniin, joka vetyperoksidin kanssa hapettaa tiettyjä molekyylejä, mikä johtaa värillisiin tuotteisiin (Bartlett & Short 2017, 139–140.) Veri voidaan taltioida tapahtumapaikalta eri keinoilla, riippuen sen olomuodosta. Mikäli veri on nestemäisenä roiskeena, se voidaan taltioida pipetin kanssa ja mikäli verinäyte on päässyt kuivumaan, se voidaan taltioida pumpulipuikon tai steriloidun veitsen kanssa. Mikäli veri on nestemäisenä taltioitu, se tulisi viedä laboratorioon mahdollisimman nopeasti tai muussa tilanteessa jäädyttää (Bartlett & Short 2017, 141.)

3.4.2 DNA-näyte siemennesteestä

Siemenneste on veren lisäksi myös hyvä lähde DNA:lle. Seksuaalirikoksissa se tuo myös vahvaa näyttöä tapahtuneesta ja sen taltiointipaikka vaikuttaa myös tapahtumien arviontiin. Mikäli siemennestettä on esimerkiksi vaatteessa, se tulee kestämään siinä niin kauan, kunnes se on pesty ja joissain tapauksissa näyte on saatu jopa pesun jälkeen. Siemennesteeksi epäilty näyte varmistetaan niin, että siitä tutkitaan, onko siinä jotain siemennesteelle tyypillisiä entsyymejä. Mikäli siemennestettä epäillään olevan esimerkiksi jossain vaatekappaleessa, olisi hyvä taltioida koko vaate ja lähettää se laboratorioon. Mikäli siemennestettä on jossain esineessä, jota ei voida liikuttaa, voidaan siitä ottaa näyte pumpulipuikolla samalla tavalla kuin veritahrasta (Bartlett & Short 2017, 142–143.)

3.4.3 DNA-näyte syljestä

Sylki sisältää DNA:ta, koska ihmisen suussa olevilta limakalvoilta irtoaa epiteelisoluja, jotka päätyvät sylkeen. Näin ollen DNA näyte voidaan saada esineistä ja asioista, jotka ovat olleet suussa. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi purukumi, tupakka, juomalasiin reunat, pullojen suut ja hampasharjat. Näyte voidaan varmistaa olevan sylkeä testaamalla se, että sisältääkö se syljessä olevaa entsyymiä, amylaasia. Näitä testaus reagensseja ovat esimerkiksi SALlgAE ja Phadebas, mutta näiden heikkoutena on se, että ne eivät erota syljen amylaasi entsyymejä muista ruuansulatuselimistön amylaaseista. Nestemäisiä näytteitä voidaan taltioida näytepulloon ja sitä olisi hyvä saada vähintään 10 millilitraa, mutta sylkeä voidaan taltioida suusta vanupuikolla (Bartlett & Short 2017, 144–145.)

3.5 Kontaminaatio

Kontaminaatiolla tarkoitetaan sitä, kun muualta peräisin oleva DNA sekoittuu tutkittavana olevan DNA-näytteen kanssa. DNA-näytettä taltioidessa poliisin tulee olla hyvin tarkka, että on suojautunut itse hyvin näytteen taltioimista varten ja käyttää asianmukaisia välineitä DNA:n taltiointiin (Bartlett & Short 2017, 137.) Poliisin toiminta ei kuitenkaan aina voi estää kontaminaatiota, koska poliisi ei aina ole välttämättä ensimmäisenä rikospaikalla ja tässä tilanteessa sivullisen toiminta on voinut kontaminoida rikospaikan.

Nykypäivänä DNA-näytteiden tutkinta on tehostunut ja kehittynyt niin paljon, että enää ei tarvita kuin pieni näyte, esimerkiksi hikipisara, että saadaan luotua DNA-profiili. Tämän takia näytettä taltioidessa tuleekin noudattaa erityistä huolellisuutta, jotta välttyttäisiin kontaminaatiolta (Bartlett & Short 2017, 132.)

Kontaminaatoriskin vuoksi suojautuminen ei pelkästään turvaa näytteen hyödynnettävyyttä, vaan suojakäsineiden käyttäminen suojaa myös näytteen käsittelijää mahdollisilta terveysuhilta (Bartlett & Smith 2017, 137). Esimerkiksi verta käsitellessä ei voi tietää, että onko kyseisellä henkilöllä HIV:tä, tuberkuloosia tai muuta vastaavaa tautia (Bartlett & Smith 2017, 136).

4 UUTISOINTI

Tässä osiossa esitellään journalismin periaatteita ja etiikkaa, sekä millä tavalla uutisia kirjoitetaan. Tämän lisäksi esitellään Poliisin tekemää tiedottamista ja millaisia ohjeistuksia siihen liittyy. Osiossa tuodaan esille lainsäädäntöä, mikä ohjaa kaiken taustalla tiedottamista ja uutisointia.

4.1 Journalismia koskeva sääntely

Yleisölle viestin esittämiseen kohdistuu monenlaista sääntelyä. Uutisen julkaiseminen ei ole pelkästään mielivaltaisesti asioista kertomista ilman mitään harkintaa, eikä se myöskään ole vahvan sensuroinnin läpi kulkevaa tietoa. Suomessa lainsäädäntö muun muassa vaikuttaa siihen, että millä tavalla asioista kerrotaan. Tämän lisäksi julkinen viestintä noudattaa alan mukaista normistoa, joka itsessään säätelee yleisölle viestimistä, muun muassa näyttämällä sitä, mikä on hyvän maun mukaista.

Jorma Mäntylä kertoo teoksessaan Journalistin etiikka (2004, 10–11), että Suomen kaltaisessa länsimaisessa kulttuurissa tarvitaan sekä lain puolesta sääntelyä, että itsesääntelyä. Ajatuksena on se, että valtion tulisi mahdollisimman vähän sekaantua kansalaisten ja yksityisten yritysten toimintaan. Sen takia eri alojen eettiset ohjeet ovatkin linjassa lainsäädännön kanssa, mutta eettiset ohjeet ovat huomattavasti yksityiskohtaisempia.

4.1.1 Lainsäädäntö

Journalismiin vaikuttaa Suomessa lainsäädäntö. Perustuslain (11.6.1999/731) 2 luvun 12 pykälän 1 momentin mukaan kaikilla on sananvapaus, mikä tarkoittaa oikeutta ilmaista ja julkistaa mielipiteitä, sekä vastaanottaa mielipiteitä, ilman kenenkään estelyä. Tämän ansiosta lehdistöllä on oikeus esittää kaikki näkökulmat erilaisiin ilmiöihin.

Perustuslain lisäksi laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä (13.6.2003/460) vaikuttaa uutistoimistojen ja lehdistöjen toimintaan. Esimerkiksi kyseisen lain 16 pykälässä säädetään, että se, joka julkaisee viestin yleisölle, ei tarvitse ilmaista viestin antajaa tai lähdetä, josta viestin tieto oli saatu.

4.1.2 Journalistin ohjeet

Vaikka Julkisen sanan neuvoston (lyhenne JSN) päätökset eivät ole lainvoimaisia, niin JSN:n ratkaisuja on hyödynnetty perusteluina tuomioistuimissa. JSN:n ratkaisut pohjautuvat vuonna 1992 voimaan tulleisiin Journalistin ohjeisiin (Mäntylä 2004, 42.) Tästä voidaankin päätellä, että eettiset ohjeet ovat varsinkin journalismin alalla korkeassa asemassa.

Journalistin ohjeissa yhtenä tärkeimpänä kulmakivenä on tietojen oikeellisuus ja totuudenmukaisuus. JSN:lle tehdään kanteluja, esimerkiksi sillä perusteella, että valittajan mielestä hänen antamaansa tietoa ei ole esitetty tiedotusvälineissä tai se on esitetty virheellisesti (Mäntylä 2004, 43.) Tämän lisäksi myös mielenosoitukset voivat aiheuttaa kanteluja, koska journalistilla ja mielenosoittajalla voivat olla eriävät näkemykset tapahtumankulusta (Mäntylä 2004, 44).

Vuoden 1992 journalistin ohjeiden 10. kohta ohjaa journalistia tarkistamaan tiedot mahdollisimman hyvin, vaikka tiedot olisivat aikaisemmin julkaistu. Nykyaikaisessa digitaalisessa maailmassa kuvien manipulointia tapahtuu ja tämä asettaakin haasteita journalistille ja kuvien hyödyntämiseen tulee suhtautua kriittisesti (Mäntylä 2004, 48–49.)

Edellä mainitun kohdan lisäksi 2005 vuoden journalistin ohjeiden 12. kohta edellyttää journalistilta kriittisyyttä. Kyseisessä kohdassa kerrotaan, että tietolähteisiin tulee suhtautua kriittisesti ja varsinkin kiistanalaisissa asioissa tulee huomioida tietolähteen mahdolliset henkilökohtaiset intressit käsiteltävään asiaan. Kiistat voivat johtua esimerkiksi poliittisista tai taloudellisista asioista (Mäntylä 2004, 57.)

Journalistin ohjeissa otetaan myös kantaa tietojen hankkimiseen. Esimerkiksi vuoden 2005 ohjeiden 17. kohta kertoo, että haastateltavan pyyntöön saada tarkistaa lausumansa tulee suostua yleensä, mikäli se on toimitusteknisesti mahdollista (Mäntylä 2004, 63.) Mäntylä kertoo tämän lisäksi teoksessaan ongelmallisista tiedonhankinta menetelmistä, joita ovat muun muassa harhautaminen, toiseksi ihmiseksi tekeytyminen ja ansan virittäminen. Tämän kaltaiset tiedonhankintamenetelmät voivat olla eettisestä näkökulmasta ongelmallisia, sekä näillä keinoilla hankittu tieto voi myös aiheuttaa luotettavuusongelmia (Mäntylä 2004, 65.)

Journalistin rehellisyyteen otetaan kantaa myös 2005 vuoden Journalistin ohjeiden 9. kohdassa, jossa journalistia suositellaan kertomaan ammattinsa työtänsä tehdessään. Samassa kohdassa painotetaan myös sitä, että tietoja tulee pyrkiä hankkimaan avoimesti (Mäntylä 2004, 71.) Tyypillisiä uutislähteitä voivat olla esimerkiksi lobbarit, viranomaiset, tiedotustilaisuudet, kansalaiset, kirjat, arkistot, tilastot ja tutkimukset, sekä naapurien kokemukset (Suhola & Turunen & Varis 2005, 53).

Edellä mainittujen ohjeistusten lisäksi tietolähteen suojaamista on kunnioitettava. Vuoden 2005 journalistin ohjeissa 17. kohdan mukaan journalistilla on oikeus pitää tietolähteen henkilöllisyys sallassa ja toimituksen on tätä kunnioitettava (Mäntylä 2004, 81.) Vuoden 1992 Journalistin ohjeissa tietolähteen suojele oli ilmaistu enemmän velvollisuutena kuin oikeutena (Mäntylä 2004, 80).

Vuonna 2014 Journalistin ohjeista julkaistiin uusi versio. Ohjeet hyväksyttiin vuonna 2013 JSN:n kannatusyhdistyksen kokouksessa. Kyseiset ohjeet ovat vieläkin voimassa olevat Journalistin ohjeet (Julkisen sanan neuvosto 2013.) Vuoden 2013 Journalistin ohjeet ovat pääpiirteittäin samanlaiset kuin vuoden 2005 ohjeet. Journalistin ohjeiden arvomaailma on pysynyt jo vuodesta 1992 melko muuttumattomana ja ohjeisiin tulleet muutokset ovat kokonaiskuvaa katsoen melko pieniä.

Poliisin työhön liittyen Journalistin ohjeissa käsitellään muun muassa oikeudenkäyntiä. Vuoden 1992 Journalistin ohjeiden 27. kohdassa sanotaan: "Syyllisyyteen ei pidä ottaa ennalta kantaa eikä ennakoita tuomioistuimen tai viranomaisten ratkaisuja." ja 28. kohdassa kerrotaan seuraavasti: "Jos rikosilmoituksesta, pidättämisestä, vangitsemisesta, syytteestä tai kantelusta on julkaistu uutinen, on hyvän journalistisen tavan mukaista seurata asian käsittelyä sen lopulliseen ratkaisuun saakka." (Mäntylä 2004, 121.) Vuoden 2014 Journalistin ohjeissa puolestaan ohjeistetaan asiasta näin: "35. Jos tutkintapyyntöä, syytteestä tai tuomiosta on julkaistu uutinen, asiaa on mahdollisuuksien mukaan seurattava loppuun saakka. Oikeudenkäynnin aikana ei pidä asiattomasti pyrkiä vaikuttamaan tuomioistuimen ratkaisuihin eikä ottaa ennakolta kantaa syyllisyyteen." (Julkisen sanan neuvosto 2013.) Eli verraten uusimpia ohjeita vuoden 1992 ohjeisiin, on asiasisältö pysynyt tässä kohtaa samana, mutta tieto on vain yhdistetty samaan kohtaan uudemmassa ohjeessa.

4.2 Poliisi ja tiedottaminen

Poliisin tekemä tiedottaminen pohjautuu lainsäädäntöön ja sitä kautta näkyviin yhteiskunnan arvoihin. Sananvapaus ja asianosaisten oikeudet ovat keskiössä, kun Poliisi tiedottaa rikosasiasta (Niinimäki 2010, esipuhe). Poliisi ei voi kuitenkaan suoraan tiedottaa suurille ihmisjoukoille, vaan tiedottaminen tapahtuu tiedotusvälineiden kautta ja tiedotusvälineet voivat itse määrittää sen, että missä laajuudessa viestiä esitetään (Niinimäki 2010, 2).

Poliisilla on esitutkinnassa kaksi julkisuuden intressiä. Ensinnäkin joukkotiedotusvälineiden tarkoituksena on kertoa merkittävistä yhteiskunnallisista asioista ja tässä tilanteessa on kyseessä perusoikeuksista sananvapaus (Niinimäki 2010, 13.) Sananvapaudella tarkoitetaan tämän lisäksi avointa julkista keskustelua ja mahdollisuutta vallankäytön kritiikkiin (Niinimäki 2010, 14).

Niinimäki tuo tutkielmassaan esille sen, että joissain tilanteissa perusoikeudet voivat olla keskenään ristiriidassa. Tämän kaltaisessa tilanteessa tulee arvioida sitä, että miten kussakin yksittäisessä tilanteessa perusoikeudet asettuvat vastakkain ja kumpi perusoikeus on suuremmin uhatuna ja minkä perusoikeuden ydinalueella ollaan. Esimerkiksi tällainen tilanne voi tulla kyseeseen, kun vertaillaan epäillyn yksityisyyttä ja yleistä sananvapautta (Niinimäki 2010, 17.)

Poliisin tekemään tiedottamiseen on monta erilaista näkökulmaa. Tiedottamista voidaan käsitellä lainsäädännön näkökulmasta. Esimerkiksi laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (21.5.1999/621) asettaa 3 §:ssä kaikille viranomaisille, mukaan lukien poliisille, velvollisuuden toteuttaa avoimuutta toiminnassaan ja antaa yksilölle ja yhteisöille mahdollisuus arvioida julkisen vallan käyttöä.

Poliisin näkökulmasta tiedottamisella pyritään muun muassa rikosten selvittämiseen ja ennaltaehkäisyyn (Niinimäki 2010, 23). Tällaista tiedottamista voi olla etsintäkuulutetusta henkilöstä ilmoittaminen tai ilmoitukset liikennevalvonnasta. Tämän lisäksi poliisi voi edistää omaa imagoaan tiedottamisella. Imagon ylläpitämisellä ja parantamisella voidaan vaikuttaa esimerkiksi poliittiseen päätöksentekoon ja näin ollen poliisin määrärahoihin (Niinimäki 2010, 23.)

Yksi tärkeimpiä näkökulmia poliisin tiedottamisella on sananvapauden toteuttaminen. Tiedottamalla poliisin toiminnasta saatetaan poliisi näkyväksi koko yhteiskunnalle ja toiminta on läpinäkyvämpää. Kun poliisi tiedottaa toiminnastaan, parannetaan kansan luottamusta poliisiin ja poliisitoiminta nähdään merkityksellisempänä (Niinimäki 2010, 24.)

Tiedottamisessa tulee kuitenkin ottaa huomioon se, että kaikki asiakirjat ja niiden tiedot eivät ole lähtökohtaisesti julkista tietoa. Esimerkiksi esitutkinnasta voidaan antaa tietoa, mikäli salassapitotoimet otetaan huomioon (Niinimäki 2010, 46.) Laissa viranomaisten toiminnan julkisuudesta (21.5.1999/621) löytyy 24 §:ssä lista salassa pidettävistä viranomaisten asiakirjoista, joiden perusteella poliisi salaa tarvittavat tiedot asiakirjoistaan tai kokonaan salaa kyseiset asiakirjat.

Edellä mainitun asian lisäksi myös esitutkintalaissa säädetään esitutkinnasta tiedottamisesta. Esitutkintalain (22.7.2011/805) 11 luvun 7 §:n 1 momentissa säädetään, että: ”Jos esitutkinnasta on asian yhteiskunnallisen merkityksen, sen herättämän yleisen mielenkiinnon, rikoksen selvittämisen, rikoksesta epäillyn tavoittamisen, uuden rikoksen estämisen tai rikoksesta aiheutuvan vahingon estämisen vuoksi taikka muusta vastaavasta syystä tarpeen tiedottaa, tiedottaminen on tehtävä niin, että ketään ei aiheuttomasti saateta epäilyksenalaiseksi ja että kenellekään ei tarpeettomasti aiheuteta vahinkoa tai haittaa”. Kyseisellä momentilla pyritään huolehtimaan siitä, ettei vahingossa ketään syytöntä syytettäisi rikoksesta ja näin ollen aiheudu turhaa henkilökohtaista vaivaa. Saman pykälän toisessa momentissa puolestaan säädetään siitä, että henkilön nimen tai kuvan

saa antaa julkisuuteen vain, jos se on välttämätöntä rikoksen selvittämiseksi, vahingon estämiseksi, uuden rikoksen ennalta ehkäisemiseksi tai rikoksesta epäillyn tavoittamiseksi. Esitutkintalain 11:7.4 kohta määrittää sen, että oikeus antaa tietoja julkisuuteen esitutkinnasta on vain tutkinnanjohtajalla ja tämän esimiehillä.

5 TUTKIMUSAINEISTO

Tässä osiossa esitellään uutiset, joiden perusteella tämä tutkimus on tehty. Osiossa kerrotaan lyhyesti uutisten sisällöstä ja uutisoidusta aiheesta. Ensimmäisenä asiana esitellään, että miten aineisto hankittiin tätä tutkimusta varten.

5.1 Aineiston hankinta

Tutkimusaineiston, eli aiheeseen liittyvien uutisten hankkimiseen käytettiin Google-hakukonetta ja käsiteltäviksi uutisiksi valittiin vain vapaasti saatavilla olevia uutisia. Hakusanoina käytettiin ”poliisi dna näyte” ja ”poliisi dna uutinen”. Haut ovat tehty 4.11.2021. Tämän lisäksi uutisia haettiin uudelleen käyttäen eri uutissivustojen omia hakukoneita 22.2.2022. Käytetyt uutissivustot olivat MTV3, YLE, Helsingin Sanomat, Ilta-Sanomat ja Iltalehti. Kolmannen haun tein 22.04.2022 Google.com hakukoneesta ja rajasin hakutulosten aikaväliksi 01.01.2021-31.12.2021.

Uutisia haettiin Google-hakukoneen viideltä ensimmäiseltä sivulta ja aineistoksi pyrittiin valitsemaan uutisia yleisistä ja julkisista uutismedioista koskien opinnäytetyön aihetta. Hakusanoilla ei löytynyt juurikaan video muodossa olevia dokumentteja tai pelkällä ääniraidalla, vaan dokumentit olivat pääasiallisesti kirjoitetussa muodossa. Tutkimuksen ulkopuolelle rajattiin myös maksullisten uutissivustojen uutiset ja artikkelit, eli aineistoon valittiin vain uutisia, joihin kaikilla on pääsy. Tämän lisäksi rajattiin pois myös uutiset, joissa mainittiin poliisin taltioimat DNA-näytteet vain sivuseikkana. Aineistoon pyrittiin valitsemaan vain sellaisia uutisia, joissa käsiteltiin itse näytetaltiointia tai sen tuloksia laajemmin kuin yhdellä lauseella.

5.2 YLE: ”Syyttömän miehen dna:ta löytyi raiskaajan käyttämästä kondomista – Helposti leviävä dna on johtanut Suomessakin rikostutkintoja harhaan”

28.04.2021 Yle-verkkosivulla julkaistiin uutinen, jossa kerrottiin Sisä-Suomen poliisin tutkimasta raiskauksesta, jossa tekijän käyttämästä kondomista löytyi syyttömän miehen DNA:ta. Kyseinen asia oli tapahtunut siten, että uhri oli ollut sukupuoliyhteydessä syyttömän miehen kanssa kauan ennen raiskausta ja tämän DNA:ta oli jäänyt uhrin elimistöön, josta se oli siirtynyt tekijän käyttämään kondomiin (Kettumäki & Tervo 2021.)

Samassa uutisessa kerrottiin myös siitä, että DNA-näytteiden hyödyntäminen voi olla myös haitallinen asia, jos siihen tukeudutaan liikaa todistelun suhteen. Se, että rikospaikalta löytyy jonkun ihmisen DNA:ta ei tarkoita välttämättä sitä, että tämä henkilö olisi edes ollut tapahtumapaikalla. Nykyaikajan teknologian ansiosta DNA-tutkimus on niin tarkkaa, että sitä tarvitaan vain pieni määrä (Kettumäki & Tervo 2021.)

Kettumäki ja Tervo vertaa artikkelissaan (2021) DNA-näytetaltiointia sormenjälkien taltiointiin. Artikkelia varten haastateltu Sisä-Suomen poliisilaitoksen rikoskomisario Joni Länsipuro, joka toimii teknisen rikostutkintayksikön päällikkönä, kertoo sormenjälkien sitovan tekijän paljon paremmin rikospaikalle kuin samasta paikasta taltioitu DNA näyte. Länsipuro kuitenkin kertoo, että Suomesta puuttuu joitain oleellisia menetelmiä, joita tarvitaan sormenjälkien esille hakuun ja taltiointiin. Artikkelissa myös viitattiin Länsipuron kertoneen, että edeltävänä vuonna olisi ollut kymmeniä tapauksia, joissa saatiin esineestä sormenjälkiä esille, mutta laitteiston puutteen takia niitä ei ollut saatu taltioitua. (Kettumäki & Tervo 2021.)

Artikkelissa kerrotaan, että noin kymmenen vuotta sitten DNA-näytteet alkoivat korvaamaan sormenjälkien taltioinnin. Rikospaikalla käy tyypillisesti vain hälytyspartion jäsenet, jotka hoitavat näytetaltioinnit. Rikostorjuntayksikön poliisitarkastaja Päivi Suokas kertoo haastattelussaan, että poliisien välillä on suuria osaamiseroja, vaikka välineitä löytyykin. Suokas selittää, että DNA-näytteiden taltioinnit ovat helpompia tehdä, sekä DNA:ta löytyy tyypillisesti myös rikospaikoilta, kun sormenjälkiä ei välttämättä löydy. Tämän lisäksi Suokkaan mukaan poliisilaitosten välisiin toimintamallien eroihin vaikuttaa tottumukset; jos sormenjälkiä taltioidaan harvoin, siitä tulee entistä haastavampaa (Kettumäki & Tervo 2021.)

5.3 YLE: ”Viaton hipaisu liukuportaissa teki opiskelijasta vakavan rikoksen pääepäillyn: ’Mietin, olenko tulossa hulluksi, jos olenkin tehnyt sen?’”

25.03.2021 Ylen verkkosivuilla julkaistussa artikkelissa kerrotaan ryöstöstä, jossa poliisin taltioima DNA-näyte johti rikostutkintaa harhaan. Kyseinen tapaus oli tapahtunut 04.04.2018 Helsingin Jätkäsaaren R-Kioskillä. Artikkelissa käytetään tapausta punaisena lankana, jonka avulla käsitellään myös muita poliisin toimintaan liittyviä seikkoja ja mitkä vaikuttivat tapahtuman kulkuun (Rimpiläinen 2021a.)

Tämän jälkeen Rimpiläinen esittelee artikkelissaan (2021a) DNA-tutkimuksen hyödyntämistä rikostutkinnassa ja sen historiaa. Rimpiläinen kertoo, että DNA-näytteet vakiintuivat Suomessa 1990-luvun alkupuolella ja Keskusrikospoliisiin perustettiin DNA-rekisteri vuonna 1999 (Rimpiläinen 2021a.)

Rimpiläinen tuo myös esille DNA-rekisterin toimintaperiaatteita. DNA-rekisteriin lisätään taltioituja näytteitä ja sitten niitä vertaillaan aiemmin kantaan lisättyihin tunnisteisiin. Mikäli tunnisteelle löytyy vastaava tunniste, kutsutaan sitä osumaksi. Osumaa ei kuitenkaan saa pitää yksinomaisena selityksenä jutun ratkeamiselle (Rimpiläinen 2021a.)

Artikkelissa kerrotaan, että Jätkäsaaren ryöstön tutkinnassa taltioitiin kumihansikas, jonka tekijä oli pudottanut ja siitä saatiin taltioitua DNA-näyte. DNA-näytteen analysointi valmistui viidessä päivässä ja näyte oli taltioitu löydetyn hansikkaan ulkopinnalta. Näytteestä muodostettiin DNA-tunniste ja se tuotti rekisteristä osuman, joka täsmäsi 19-vuotiaaseen Helsingissä asuvaan mieheen. Miehen rekisteröintikuvaa verrattiin Jätkäsaaren kioskin valvontakamera tallenteessa näkyneeseen mieheen ja heissä pystyi näkemään yhtäläisyyksiä (Rimpiläinen 2021a.)

Seuraavaksi artikkelissa tuotiin esille oikeudenkäyntejä, joissa tuomiot olivat tulleet pelkällä DNA-näytteellä. Rimpiläinen viittasi samassa asiayhteydessä myös eduskunnan apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuojaan, joka oli ottanut kantaan DNA-näytteellä todistamiseen vuonna 2012 antamassaan ratkaisussa. Pajuojan mukaan epäiltyä ei saisi edes pidättää sillä perusteella, jos tästä on saatu DNA-tunniste rikospaikan ulkopuolelta löytyneestä esineestä. Samaa mieltä on asiasta rikoskomisario Joni Länsipuro, joka sanoo tutkinnanjohtajien luottavan liikaa DNA-näytteisiin (Rimpiläinen 2021a.)

Tämän jälkeen artikkelissa esitetään epäsuorasti kuulustelun kulkua, jossa epäillyltä kysytään kumihanskoista, joista hän ei osaa kertoa mitään. Epäilty kertoo kuulustelussa, että hän ei ole käynyt tapahtuma-aikaan Kaisaniemeä lähempänä Jätkäsaarta, missä hän kävi Tokmannilla. Rimpiläinen esittelee tämän jälkeen tapauksia maailmalta, joissa vastaavanlaisesti syyttömän DNA:ta on päätynyt rikospaikalle tai epäillyn käyttämään esineeseen (Rimpiläinen 2021a.)

Vuonna 1997 australialainen tutkija Roland van Oorschot osoitti, että DNA-tunnisteen voi saada esineestä tai kohteesta, jota epäilty on vain koskettanut tai mitä kohti tämä on aivastanut. DNA-tutkimuksen kehittyminen on näin ollen myös tuonut uusia riskejä siitä, että DNA voi kulkeutua odottamattomiin paikkoihin vain ohimenevän kosketuksen tai aivastuksen takia. Tämän takia kriittisyys näytteitä kohtaan korostuu ja tutkijan tulee arvioida sitä, että mistä kohtaa tarkalleen näyte on otettu (Rimpiläinen 2021a.)

Seuraavaksi Rimpiläinen jatkaa Jätkäsaaren tapauksen kertomista. Poliisi saakin uuden epäillyn kiinni vielä nuoren miehen ollessa pidätettynä, mutta hänet päästetään vapauteen pian tämän jälkeen. Uusi epäilty on kotoisin Helsingin Kalliosta ja hän on 34-vuotias. Kyseinen henkilö on korvaushoitoa saava huumausaineiden käyttäjä ja hänen helposti tunnistettavan kirkkaan vihreän tak-

kinsa ansiosta poliisi pystyi seuraamaan jälkikäteen hänen liikkeitään ympäri Helsinkiä valvontakameroiden avulla. Kuulusteluissa uusi epäilty myöntää syyllistyneensä kyseiseen tekoon ja hänet tuomittiin myöhemmin tämän teon sisältäneestä rikossarjasta kahden vuoden vankeuteen (Rimpiläinen 2021a.)

Tutkinnan mukaan kahden epäillyn välillä ainoa yhteys oli Kaisaniemen Tokmanni, missä molemmat olivat käyttäneet liukuportaita. Tutkinnan mukaan tässä kohtaa syyttömän miehen DNA:ta oli siirtynyt tekijän käteen, koska tekijä tarttui samaan kohtaa liukuportaiden kaidetta kuin syytön mies. Rikoksentehtäjä oli tunkenut kumihanskoja taskuunsa ja tässä yhteydessä poliisi uskoo DNA:n siirtyneen yhteen taskuun laitettuun kumihanskaan. Ennen ryöstöä tekijän ottaessaan taskusta itselleen hanskoja, muutama niistä nousee taskun suulle ja ryöstön aikaan kumihanska, jossa oli ollut syyttömän miehen DNA:ta, oli tippunut lattialle. Artikkelissa kerrotaan myös siitä, että tapaus on aiheuttanut poliisiin ja syyttäjälaitoksen sisällä lisäkoulutuksia, ettei vastaavanlaisia tapahtumia sattuisi uudestaan (Rimpiläinen 2021a.)

5.4 YLE: ”Poliisi haluaa käyttöönsä mullistavan dna-menetelmän, mutta se voi olla laiton – sormenjälkitutkimus on Suomen poliisissa hunningolla”

Artikkelissa kerrotaan uudesta keinosta DNA-tutkimukseen, jolla pystyttäisiin periaatteessa selvittämään henkilön ulkonäöllisiä piirteitä DNA-näytteen avulla. Rimpiläinen kirjoittaa, että on epätodennäköistä vielä saada tarkkoja kasvokuvia luotua, mutta kyseisellä teknologialla voitaisiin selvittää DNA:n fenotyyppisiä, millä voitaisiin saada selville esimerkiksi ihonväri tai nenän muoto. Keskusrikospoliisiin tulee kuitenkin selvittää, että onko tämän tekniikan hyödyntäminen rikosasian selvittämiseksi lainpuitteissa sallittua (Rimpiläinen 2021b.)

Rimpiläinen aloittaa artikkelin kertomalla siitä, että Keskusrikospoliisi teki edeltävänä vuonna uuden ennätyksen sormenjälki ja DNA-osumien määrässä. Artikkelissa lainataan Rikosteknisen laboratorion johtajaa Erkki Sippolaa, joka kertoo, että Keskusrikospoliisilla on vuosittain pitkät jonot poliisilaitosten analyysipyyntöissä, mutta edeltävänä vuonna he olivat saaneet purettua jonoa (Rimpiläinen 2021b.)

Artikkelissa kirjoitetaan siitä, että poliisilaitosten välillä on eroja analyysipyyntöjen tekemisessä. Joillain poliisilaitoksilla saatetaan tehdä eri tarkkuudella analyysipyyntöjä laboratorioon. Rimpiläinen kertoo, että tutkinnanjohtajien tulisi osata karsia vähemmän vakavien rikosten näytteet pois, mistä ei tehtäisi analyysipyyntöä, koska se voi olla ylimääräistä kuormitusta Rikostekniselle laboratoriolle (Rimpiläinen 2021b.)

Rimpiläinen hyödyntää tässä artikkelissa samaa rikoskomisario Joni Länsipuron haastattelua, jota hän käytti aiemmin esitellyssä uutisessa (katso sivu 16). Rimpiläinen viittaa muun muassa siihen, että Länsipuro oli kuvaillut DNA:n ylivoimaisen hyödyntämisen olevan vaarallinen kehityssuunta. Länsipuro on myös kritisoinut suoraan rikosteknistä laboratoriota sormenjälkitutkimuksen laiminlyömisestä. Rimpiläinen kirjoittaa artikkelissaan, että Keskusrikospoliisin tehtäviin kuuluu näytetaltiointimenetelmien kouluttaminen, mutta heillä ei ole tällä hetkellä sormenjälkien esillehaun asiantuntijaa, eivätkä he voi kouluttaa kellekään uusia esillehakumenetelmiä (Rimpiläinen 2021b.)

Artikkelissa on myös lainattu Rikosteknisen laboratorion johtajaa, Erkki Sippolaa, joka myöntää kyseisen ongelman. Sippola kertoo, että heillä pitäisi olla parempaa asiantuntemusta, mutta ongelma johtuu resurssien puutteesta. Sippolan mukaan tavoitteena olisi tehdä paluuta sormenjälkitutkimuksen osaamisalueen kehittämiseen (Rimpiläinen 2021b.)

5.5 Helsingin Uutiset: ”Poliisi voi ottaa epäilystä dna-näytteen jo tien päällä – kenttärekisteröinnillä säästetään aikaa”

Tässä artikkelissa kerrotaan Itä-Uudenmaan poliisilaitoksella käyttöön otetusta toimintatavasta, jolla voidaan nopeuttaa rikosprosessia. Kenttärekisteröinti mahdollistaa sen, että rikoksesta epäiltyä otetaan tuntomerkit ja tarvittavat näytteet jo tapahtumapaikalla, minkä ansiosta tekijän ei tarvitse saapua laisinkaan poliisiasemalle (Nurmi 2021.)

Nurmi viittaa artikkelissaan ylikomisario Timo Leppälän antamaan tiedotteeseen, jossa kerrottiin, että taltioitavia näytteitä ovat muun muassa sormenjäljet ja rikosentörkeydestä riippuen myös DNA-näyte. Rikoksesta epäilty myös valokuvataan ja paino ja pituus kirjataan ylös. Myöhemmin poliisipartio kirjaa tiedot poliisin rekisteriin (Nurmi 2021.)

Artikkelissa nostetaan myös se seikka esille, että kenttärekisteröinti tulee lisäämään rekisteröityjen henkilöiden määrää poliisin rekistereissä, mikä parantaa rikosten selvittämistä. Artikkelissa viitataan uudelleen ylikomisario Leppälään tiedotukseen, jossa hän oli kertonut kenttärekisteröintikoulutuksen olevan jo käynnissä, sekä ensimmäiset rekisteröinnit on jo tehty liikennevalvonnan yhteydessä (Nurmi 2021.)

5.6 MTV3: ”Poliisi kahlehtii tehokkaimman rikostutkintakeinonsa käyttöä – dna-näytteiden määrää rajoitettu”

Jarkko Sipilä aloittaa artikkelinsa (2021) kertomalla, että Suomen poliisin DNA-tutkimuksen määrä on kasvanut niin paljon, että sitä on jouduttu rajoittamaan. Sipilä huomioi myös sen, että sormenjälkien tutkimisen määrä on kääntynyt uudelleen nousuun pitkän vähenemisen jälkeen. DNA-

tutkimuksen määrän kasvu kuitenkin vie merkittävän osan Rikosteknisen laboratorion resursseista (Sipilä 2021.)

Artikkelissa kerrotaan DNA-tutkimuksen kehityksestä ja sen käytettävyyden kasvusta, mutta tämän jälkeen artikkelissa otetaan esille käännekohta, jolloin DNA-tutkimusten määrää rajoitettiin. DNA-tutkimusten rajoittaminen tarkoittaa käytännössä sitä, että rikostutkija voi lähettää yhtä rikosta kohti vain muutamia DNA-näytteitä analysoitavaksi Rikostekniseen laboratorioon. Aiemmin määrät ovat voineet olla jopa yli sata näytettä. Artikkelissa kerrotaan, että rajoitus on voimassa vuoden ajan ja Rikosteknisen laboratorion johtaja Erkki Sippola kuvailee, että Rikosteknisellä laboratoriolla on erilaisia DNA-tutkimuksen tuotteita poliisilaitoksille, joita voidaan luokitella esimerkiksi tutkinta-ajan perusteella. Tällä hetkellä kiireellisemmät, eli kolmen päivän sisällä tehtävät tutkimukset ovat rajoitettu kokonaisuudeltaan aiempaa pienemmäksi. Rikoslaboratoriossa ei uskota rajoituksen vaikuttavan selvittämismääriin (Sipilä 2021.)

5.7 Iltalehti: ”Puhelintyttö Liisa Mäkikangas, 39, surmattiin kotiinsa: Poliisi uskoo DNA-näytteen ja mysteeripuhelun paljastavan tekijän yli 25 vuotta myöhemmin”

Uutisessa kerrotaan vuonna 1995 tapahtuneesta murhasta, minkä tekijää ei ole saatu kiinni. Uhri oli Liisa Mäkikangas, joka työskenteli tarjoilijana ja seksilinjalla puhelintyttönä. Poliisin tutkinnan mukaan Mäkikangas oli puhunut kahden vuoden aikana yli 2000 asiakkaan kanssa, sekä tavannut lukuisia niin omassa asunnossaan kuin myös muualla. Poliisi uskoo tekijän olleen yksi Mäkikangas-tapaamista miehistä puhelinpalvelun kautta (Halonen 2021.)

Tutkijat uskovat löytäneensä tekijälle kuuluvan DNA-näytteen ja sillä on saatu selvitettyä, että se kuuluu miehelle. Poliisi pystyisi selvittämään tarkempiakin ominaisuuksia, kuten pituuden, sairaudet ja silmienväriä, mutta nykyinen lainsäädäntö ei salli kyseisten ominaisuuksien selvittämistä. Poliisi tutkii tapausta murhana ja käy yhä läpi soittajia ja tekee DNA-vertailuja (Halonen 2021.)

5.8 Iltasanomat: ”DNA-testi ei auttanut, syyte nurin – kumpi kaksonen tupakoi rikospaikalla?”

17.09.2021 Iltasanomien julkaisemassa uutisessa kerrotaan tapauksesta, jossa rikostutkintaa on vaikeuttanut se, että epäillyllä on kaksonen. Vuonna 2018 käräjäoikeudessa vastaaja oli saanut tuomion kahdesta varkaudesta, mutta hovioikeudessa tuomio kumottiin, koska vastaajalla on identtinen kaksonen, eikä näin ollen heidän DNA:taan voi erottaa (Vuorinen 2021.)

Syytteet koskivat Tampereen Tesomalla sijaitsevassa puuterminalissa tapahtuneita varkausrikoksia. Terminalissa työskennellyt henkilö oli tehnyt näköhavainnon tekijästä, mutta tämä ei riittänyt

tapauksessa näytöksi. Vastaajaa epäiltiin anastaneen yhdeltä asianomistajalta telahakkurista kaukosäätimen ja kauko-ohjauslaitteen, sekä irrottamalla hakkurista antennin ja polttoainesihdin (Vuorinen 2021.)

Toiselta asianomistajalta vastaajan epäiltiin anastaneen LA-radiopuhelimen pyöräkuormaajasta rikkomalla sivulasin. Tämän lisäksi vastaajan epäillään vaurioittaneen muitakin laitteita pyöräkuormaajassa. Uutisessa kerrotaan, että tekijältä oli jäänyt tupakantumppi pyöräkuormaajan portaille, mikä on kuulunut joko vastaajalle tai hänen kaksoisveljelleen (Vuorinen 2021.)

Käräjäoikeudessa näytön nähtiin riittävän vastaajan tuomitsemiseen, sillä olisi hyvin suuri sattuma, jos vastaajan identtisen kaksosen polttaman tupakantumppi olisi päätynyt tapahtumapaikalle. Vastaaja valitti asiasta hovioikeuteen ja hovioikeudessa nähtiin, että tekijää ei voida varmuudella yksilöidä. Uutisen lopussa viitattiin rikosasiassa toimineeseen syyttäjään, jonka mukaan tutkinnan uudelleen avaaminen johtaisi luultavasti samaan lopputulokseen (Vuorinen 2021.)

5.9 Iltä-Sanomien: ”Mies löydettiin kuolleen asunnostaan Kotkassa keittiöveitsi rinnassaan – tuttava sai 11 vuotta vankeutta taposta”

02.09.2021 Iltä-Sanomissa uutisoitiin tapauksesta, jossa Kymenlaakson käräjäoikeus tuomitsi miehen 11 vuoden vankeusrangaistukseen taposta. Oikeuden mukaan tuomittu oli tappanut keski-ikäisen miehen tämän omassa asunnossa vuoden 2021 huhtikuun alussa. Uutisen mukaan uhri oli löydetty tämän asunnosta kuolleen, keittiöveitsi rinnassaan (STT & Nieminen 2021.)

Poliisi oli tavannut syytetyn tapahtumapäivänä Karhulassa ja hänessä oli näkyviä verijälkiä. Syytetty oli kertonut poliisille, että hän oli vain kaatunut. Syytetty kiisti olleensa uhrin asunnolla tapahtuma-aikaan ja kertoi käyneensä siellä viimeisen kerran kuukautta aiemmin. Uhrin rinnasta löydetyn veitsen kahvasta kuitenkin saatiin taltioitua DNA-tunniste ja samoin myös asunnosta löytyneestä vajaasta viinapullosta. Tämän lisäksi todistajien kertomukset olivat yhdenmukaisia, joten oikeus ei pitänyt syytetyn kiistoa uskottavana. (STT & Nieminen 2021.)

5.10 YLE: ”Pasi Aaltosen tappo oli pimeä 18 vuotta, kunnes kengän kärjestä saatu dna johti perheenisän jäljille – mutta onko rikos todella selvitetty?”

Tuomas Rimpiläinen kertoo artikkelissaan (2021c) rikostapauksesta, jota Tampereen poliisi tutki lähes 19 vuotta. Tamperelainen Pasi Aaltonen löydettiin omasta asunnostaan kuolleen 30.08.2002 ja asiasta aloitettiin henkirikostutkinta. Jutun mukaan epäilty oli kuollut vuonna 2014 ja poliisi oli päättänyt esitutkinnan ja julkistanut esitutkintapöytäkirjan. Rimpiläinen kirjoittaa, että epäillyn syyllisyydestä ei ole aukotonta näyttöä, mutta moni seikka viittaa tämän syyllisyyteen (Rimpiläinen, 2021c.)

Artikkelin mukaan Aaltonen oli surmattu veitsellä, joka oli alun perin hänen omasta keittiöstään. Rikoksentehtäjä oli iskenyt Aaltosta veitsellä useita kertoja. Aaltosen asunnosta oli löytynyt veren tahrimat Adidas -merkkiset sukat, joista taltioitiin kuitu- ja karvanäytteet. Niiden perusteella arvioitiin, että kuidut ja karvat eivät olleet peräisin Aaltosen asunnosta ja näin ollen niiden arvioitiin kuuluvan surmaajalle. Tapahtuman jälkeen Aaltosen kotikadulla kaksi henkilöä olivat nähneet mieshenkilön kävelevän kengät kädessään, ja tällä oli myös kengät jalassaan. Kyseinen henkilö oli pian laskenut käsissään kantamansa kengät Näsilinnankatu 33:n porttikongiin ja poistunut paikalta. Kun toinen silminnäkijä oli nähnyt uutisen rikoksesta, he toimittivat kengät poliisille. Kengät olivat turvakengä malliset ja poliisin taltioimien kuitunäytteiden perusteella kengät olivat olleet Aaltosen asunnossa. Kengistä oli yritetty saada DNA-tunnistetta taltioitua myös jopa ulkomailla tehdyillä lisätutkimuksilla, mutta DNA-tunnistetta ei saatu taltioitua (Rimpiläinen, 2021c.)

Tampereen poliisi arvioi tässä tilanteessa, että tekijä oli laittanut Aaltosen omistamat kengät jalkaansa ja ottanut kantaen mukaansa hänen omat Sievi -merkkiset turvakengät ja jätti ne porttikongiin. Saman vuoden lokakuussa tutkinnanjohtaja Juha Siljamäki meni jutun päätutkijan kanssa Pirkanmaalla olevaan metallialan yritykseen puhuttamaan tämän hankintavastaavaa ja tämän mukaan yritykseen oli toimitettu vastaavan malliset ja kokoiset kengät. Tämän jälkeen poliisi puhutti kymmeniä yrityksen työntekijöitä ja yksi heistä oli 23-vuotias tamperelaismies, mutta tällä oli hallussaan turvakengät. Koska hänellä ei ollut turvakengät kadoksissa, ei häntä epäilty asiassa (Rimpiläinen, 2021c.)

Vuonna 2016 kengistä otettiin uudelleen näyte oikean kengän kärjen ulkopinnasta ja siitä saatiin taltioitua DNA-tunniste. Tunniste vastasi samaan henkilöön, jota tutkinnanjohtaja ja päätutkija olivat puhuttaneet vuonna 2002 metallialan yrityksessä. DNA-tutkimuksesta valmistui kirjallinen lausunto vasta vuonna 2019. DNA-tunnisteen ongelmana on se, että ei voida varmuudella tietää, että DNA:ta on päätyntä turvakengien rikoksen yhteydessä. Mikäli DNA-tunniste olisi löytynyt Aaltosen asunnosta, esimerkiksi eritteestä, vahvistaisi se paremmin epäillyn olleen Aaltosen asunnossa. Tämän lisäksi näytteen tarkkuus ei ollut parhaasta päästä. Artikkelin mukaan heikoin tarkkuus DNA-tutkimuksessa on todennäköisyydellä yksi tuhannesta ja vahvin on yksi miljardista. Tässä tapauksessa tarkkuus oli yksi sadasta tuhannesta (Rimpiläinen, 2021c.)

5.11 YLE: ”Poliisi painosti kuulusteluissa, tuomion perustelut eivät vakuuta – näin asiantuntijat kommentoivat MOT:n esiin nostamaa henkirikosjuttua”

Jouni Munukka käsittelee artikkelissaan (2021) vuonna 2014 Vantaan Ilolassa tapahtunutta henkirikosta ja tapauksen esitutinnan ja oikeudenkäyntien oikeudenmukaisuutta. Munukka oli artikkelia varten haastatellut oikeuspsykologi Julia Korkmanin ja rikosoikeuden professori Matti Tolvasen.

Munukka tuo esille artikkelissaan, että jutun tutkinnassa osaa kuulustelluista henkilöistä oli painostettu kuulusteluissa. Esimerkiksi päätodistajaa, jota oli alkuun kuultu epäiltynä uhrin surmaamiseen, oli painostettu Korkmanin mukaan muuttamaan kertomustaan, jotta poliisit olisivat tyytyväisempiä kertomukseen. Kyseinen todistaja, jota jutussa kutsuttiin nimellä Veera, oli muuttanut kertomustaan lukuisia kertoja niin esitutkinnassa, kuin myös Käräjäoikeudessa ja Hovioikeudessa (Munukka, 2021.)

Rikosasiasta tuomitun DNA:ta ei saatu taltioitua uhrista tai tekovälineestä, mutta huoneen omistajan DNA:ta oli puolestaan löytynyt tekovälineenä käytetyn kengännauhan solmukohdasta ja nauhan päistä. Saman henkilön DNA:ta oli löytynyt myös uhrin kynsienalta taltioiduista verijäljistä, mutta kyseinen henkilö selitti asiaa sillä, että uhri oli ollut kauan tämän huoneessa ja, että hänellä on ihon hilseilyä aiheuttava sairaus (Munukka, 2021.)

Hovioikeus tuomitsi henkilön taposta, jonka Veera oli kertonut nähneen kuristavan uhria. Hovioikeus oli tuomiolauselmassaan ilmaissut, ettei muita tapahtumankulkuja olisi, mutta ei kuitenkaan esittänyt mitään perusteluja sille, etteikö niitä voisi olla. Taposta tuomittu Ari-Pekka kiistää edelleen syyllisyytensä (Munukka, 2021.)

5.12 Turun Sanomat: ”Poliisin toimista Turun vuoden 2002 arvokuljetusryöstön yrityksen tutkinnassa ei aloiteta esitutkintaa”

Johanna Latvala kertoo uutisessaan (2021) vuonna 2002 tapahtuneen arvokuljetuksen ryöstön yrityksestä ja tutkintaa koskevasta epäilystä virkarikoksesta. Latvala kirjoittaa, että poliisin toiminnasta ei Syyttäjälaitoksen mukaan aloiteta esitutkintaa. Asiassa epäiltiin, että poliisi olisi laiminlyönyt virkavelvollisuuttaan ja tästä johtuen esitutkintamateriaalia oli kadonnut, eikä tutkinta edennyt keskeisen DNA-tunnisteenkaan avulla (Latvala, 2021.)

Ryöstöyritys oli tapahtunut Vanhan Tampereentien Prisman pihassa. Paikalle saapui anastetulla pakettiautolla viisi naamioitunutta henkilöä, joista kuljettaja jäi odottamaan autoon. Yksi tekijöistä kiipesi pakettiauton katolle konetuliaseen kanssa ja yksi aloitti kulmahiomakoneella avaamaan arvokuljetusauton kylkeä. Tekijät jättivät kuitenkin toimintansa kesken ja pakenivat paikalta (Latvala, 2021.)

Hylätyn pakoauton läheisyydestä löydettiin näppylähanskat ja niistä saatiin taltioitua DNA-tunniste. Vuonna 2005 DNA-tunnisteella saatiin osuma, kun eräs espoolaismies otettiin kiinni muun tutkinnan yhteydessä. Käräjäoikeus hylkäsi syytteen miestä kohtaan vähäisten todisteiden takia. Se, että hanskat olivat olleet epäillyn henkilön käsissä, oli vahvasti todennäköistä, mutta hanskoja ei voitu

vahvasti yhdistää rikokseen. Tutkinta oli kauan katkolla, kunnes vuonna 2019 monet jopa olennaiset todistajat kertoivat, ettei heitä ollut kuultu aiemmin kertaakaan (Latvala, 2021.)

5.13 Ilta-Sanomat: ”Mikko Alasen, 35, väkivaltainen kuolema on mysteeri, joka sai valtavasti huomiota – mutta ratkaisu on enää ajan kysymys”

Autio kertoo uutisessaan (2021) Mikko Alasen surmaa koskevasta rikostutkinnasta ja myös muista rikostutkinnoista, joissa DNA-tutkimus on olennaisessa osassa. Autio esittelee tämän lisäksi uutta mahdollista DNA-tutkimustapaa, jossa hyödynnetään kaupallisia DNA-rekistereitä, joita käytetään esimerkiksi sukujuurien selvittämisessä. Ulkomailla, esimerkiksi Yhdysvalloissa ja Ruotsissa kyseisiä DNA-rekistereitä hyödyntämällä on saatu rikoksenteijöitä kiinni. Lopuksi Autio kertoo tämän hetkisen DNA-tutkimuksen teoriasta ja tulevaisuuden mahdollisuuksista, joilla voidaan selvittää esimerkiksi rikosenteijän hiusten- ja silmienväri (Autio, 2021.)

Mikko Alanen löydettiin kuolleen 16.8.2010 omasta liikkeestään Helsingin Katajanokalta. Autio kirjoittaa, että Alasella piti olla tapahtumapäivänä kello 13.00 tapaaminen ja hänet oli nähty menevän hetken ennen sovittua aikaa liikkeeseen. Uutisessa haastatellun Helsingin murharyhmässä työskentelevän rikosylikonstaapeli Mika Taurun mukaan tapaamisen toinen osapuoli ei koskaan ilmoittanut poliisille. Tapahtumapaikalla oli kamppailun jälkiä ja rikosenteijäkin oli satuttanut itsensä tilanteessa, sillä paikalta löytyi tämän verta. Veritahrasta taltioidulle DNA-näytteelle ei ole tullut vielä osumaa (Autio, 2021.)

Autio oli haastatellut juttua (2021) varten myös Keskusrikospoliisin rikosteknisestä laboratorion ryhmäpäällikkö Rebecca Buchtin. Bucht, painottaa haastattelussaan, että DNA ei riitä yksinään tuomitsemaan ketään. Autio tuo esille myös sen, että suurin osa laboratorioon tulevista näytteistä ovat niin kutsuttuja kosketusnäytteitä, joihin epäillään rikosenteijän koskeneen (Autio, 2021.)

5.14 Apu: ”KRP:n rikosinsinööri Juha Lampinen: ’Ei työtä tehdessä ajattele, että joku on kuollut – verisestä puhelimesta tulee kappale, joka pitää pestä’”

Meri Eskola kirjoittaa artikkelissaan Keskusrikospoliisin rikosinsinööri Juha Lampisen työstä Keskusrikospoliisin rikosteknisessä laboratoriossa. Artikkelissa käydään DNA-tutkimuksen teoriaa läpi ja Juha Lampisen haastattelujen avulla arvioidaan kriittisesti DNA-tutkimusta. Tämän lisäksi Juha Lampinen kertoo haastatteluissaan muusta teknisestä tutkinnasta, kuten laitetutkinnasta ja sen haasteista (Eskola, 2021.)

Eskolan haastattelema Juha Lampinen ottaa kantaa DNA- ja sormenjälkitutkimukseen sanomalla, että asiassa ei ole täyttää varmuutta, että jokaisella ihmisellä ne olisivat yksilöllisiä. Lampinen kumminkin huomioi sen, ettei luonnontieteissä muutenkaan voida selvittää absoluuttisella varmuudella.

Lampinen kertoo haastattelussa myös sen, että DNA-tunniste ei todista rikosta, vaan kertoo kyseisen henkilön olleen kontaktissa esineeseen tai paikkaan, josta DNA-tunniste on saatu taltioitua. Tämän lisäksi artikkelissa kerrotaan Lampisen taustasta ja muusta työnkuvasta Keskusrikospoliisissa (Eskola, 2021.)

6 ANALYYSI JA TULOKSET

Tässä osiossa kerrotaan tämän tutkimuksen sisällönanalyysistä. Ensimmäisenä asiana kerrotaan, että miten havaintoyksiköt luotiin ja millaisia kategorioita niistä saatiin luotua. Tämän jälkeen esitellään tutkimustuloksia.

6.1 Havaintoyksiköiden muodostaminen

Havaintoyksiköiden luomisessa tarkasteltiin erilaisia ilmaisuja, mitä uutisissa käytettiin. Huomioon otettavia ilmaisuja oli muun muassa verbit, joilla uutisten kirjoittajat viittasivat poliisilähteisiinsä. Tämän lisäksi pyrin arvioimaan sitä, että ilmenikö teksteissä kirjoittajan mielipiteitä asiaan, vai olivatko ne kirjoitettu saatavilla olevilla tiedoilla neutraaliin sävyyn. Mikäli uutisissa annettiin kritiikkiä DNA-taltioinneista, tarkasteltiin kriittisyyden taustaa ja perusteluita.

Havaintoyksiköiden luomisessa hyödynnettiin seuraavia kysymyksiä, joilla luotiin runko sisällönanalyysille:

Ovatko kirjoittajan ilmaisut objektiivisia?

Johdatteleeko kirjoittaja lukijaa joihinkin tulkintoihin?

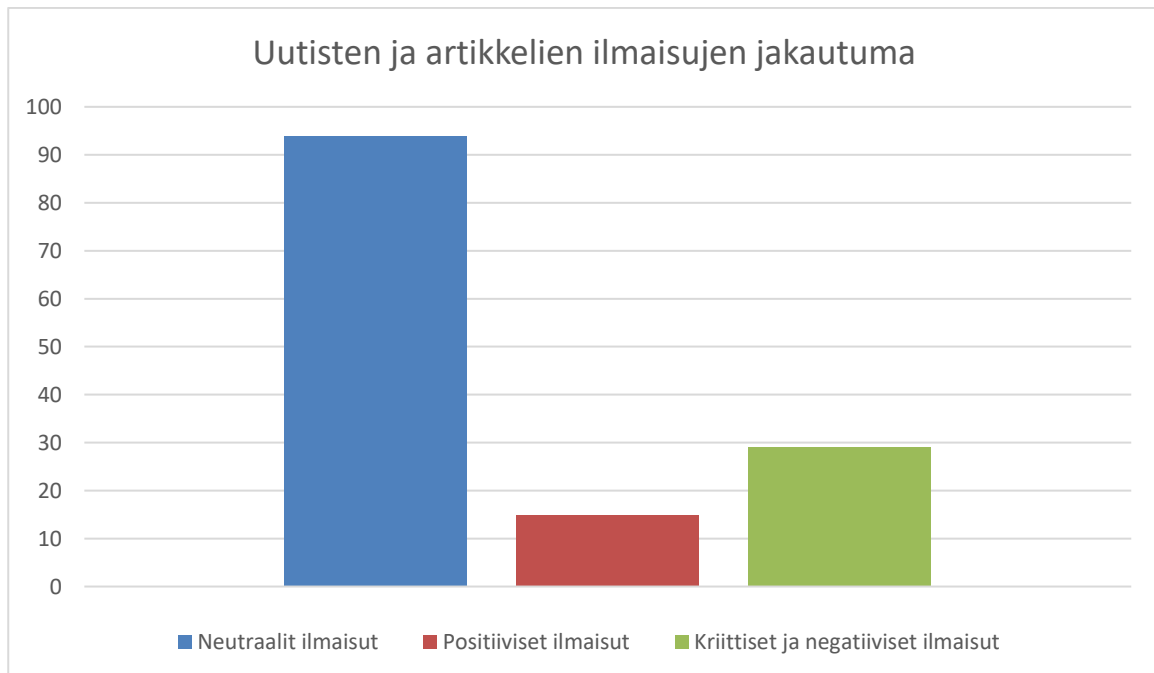
Perustuuko uutisen antama tieto luotettaviin lähteisiin?

Tämän rungon avulla pyrittiin nostamaan esille aineistosta oleellinen tieto analyysiä varten.

Jokaisesta uutisesta kerättiin olennaiset ilmaisut yhteen Word -tiedostoon kokonaiskuvan luomiseksi. Kootuista ilmaisuista vertailtiin samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia niiden välillä. Näistä ilmaisuista pyrittiin erottelemaan niin sanotusti positiivisessa valossa tai ylistäen esitettyjä ilmaisuja, kriittisesti tai poliisia negatiiviseen sävyyn esittäviä ilmaisuja ja neutraaleja ilmaisuja, joissa asia esitettiin ilman johdattelua tai tunteisiin vetoavaa keinoa. Negatiivisilla ilmaisuilla tässä tutkimuksessa tarkoitetaan ilmaisuja, jotka vetoavat lukijan tunteisiin ja ohjaavat lukijaa mahdollisesti tulkitsemaan poliisin DNA-taltiointeja huolestuttavina asioina. Tämän lisäksi kriittisistä ilmaisuista vertailtiin sitä, että kuinka moni niistä oli lähtöisin poliisilta. Mikäli uutisessa toistaen viitattiin haastatellun henkilön lausumaan, laskettiin se yhtenä ilmaisuna. Esimerkiksi kuvatekstissä ja leipätekstissä on voinut olla tismalleen sama lausuma.

6.2 Tulokset

Lopulliseen raaka-aineistoon päätyi 13 eri uutista/artikkelia. Jutuissa käsiteltiin poliisin DNA-taltiointeja ja niillä saatuja tuloksia eriävissä määrin. Osassa oli DNA-taltiointeista ja niiden tuloksista mainintoja lukuisia kertoja ja toisissa taas mainittiin asia vain muutaman kerran. Jutuista viisi oli Yleltä, yksi Helsingin Uutisista, yksi MTV Uutisista, yksi Iltalehdestä, kolme Iltä-Sanomista, yksi Turun Sanomista ja yksi Avusta. Poliisin DNA-taltiointeja koskevia ilmaisuja oli yhteensä kaikista uutisista 138 kappaletta. Analyysin mukaan 138 ilmaisusta 94 oli neutraaliin sävyyn esitettyjä ja 44 oli joko positiivisia tai kriittisiä/negatiivisia. Näistä 44 ilmaisusta 15 ilmaisua oli positiivisia ja 29 oli kriittisiä tai negatiivisia. Katso lisää kuvioista 1. Viidessä jutussa asia koski henkirikosta ja sen tutkintaa, yhdessä käsiteltiin raiskausta, kolmessa käsiteltiin omaisuuteen kohdistunutta rikosta ja neljä uutista käsitteli poliisitoimintaa muilla tavoilla, esimerkiksi tulevaisuuden mahdollisuuksia tai ajankohtaista rikostutkinnan tilannetta. Suhteessa muihin henkirikokset olivat eniten uutisoituja aiheita.

Kuvio 1. Aineiston kaikkien ilmaisujen jakautuma keskenään.

Kuten kuvioista 1 huomaa, neutraalien ilmaisujen määrä on huomattavasti suurimmassa osassa. Neutraaleihin ilmaisiin lukeutui kaikki virkkeet ja ilmaisut, joissa esitettiin tietoa ilman tunteisiin vetoamista tai kannanottoa. Esimerkiksi Kettumäki ja Tervo kirjoittivat jutussaan (2021) seuraavasti: ”Roskakorista löytyi käytetty kondomi, josta otettiin dna-näyte”. Virkkeessä ei käytetä sanoja, mitkä ohjaisivat lukijaa mihinkään tiettyyn tulkintaan.

Ilmaisut, jotka olivat esitetty tiettyyn sävyyn, olivat keskenään hyvin erilaisia, mutta osa niistä oli helposti tunnistettavissa. Esimerkiksi Halonen kirjoitti uutisessaan (2021), että poliisi oli ”onnistunut” taltioimaan DNA-tunnisteen, jonka uskottiin kuuluvan rikoksentekijälle. Kyseinen tapa esittää DNA-taltiointien tuloksia korostaa poliisitoiminnan toimivuutta ja tarjoaa suoraan lukijalle positiivista kuvaa rikostutkijoiden toiminnasta. Toisena esimerkkinä positiivisesta ilmaisusta on Aution jutussa (2021), jossa hän korostaa DNA-taltioinnin merkittävyyttä kyseisessä rikostutkinnassa. Autio esitti asian kirjoittamalla, että: ”Ilmajoen Nopankylässä tapahtunut erakkosurma on yksi merkittävä dna:n avulla ratkaistu henkirikos”. Kriittisesti esitetyissä ilmaisuisissa puolestaan keskityttiin DNA-tutkinnan heikkouksiin ja asia saatettiin esittää korostaen kyseistä heikkoutta. Kahdessa jutussa kerrottiin DNA-osuman saamisen kestosta ja asia esitettiin sanomalla, että: ”tulos saatiin vasta...”, mikä korostaa tutkinnan kestoa. Rimpiläinen kirjoitti jutussaan (2021c) seuraavasti: ” Kirjallinen lausunto dna-tutkimuksesta valmistui vasta helmikuussa 2019” ja Autio kirjoitti jutussaan (2021), että: ”Nat-sasta taltioitiin dna, mutta sille löytyi omistaja vasta neljä vuotta myöhemmin”.

Monessa jutussa kritiikin kohteena oli DNA-näytteisiin tukeutuminen oikeudenkäynneissä. Esimerkiksi Rimpiläisen uutisessa Viaton hipaisu liukuportaissa teki opiskelijasta vakavan rikoksen pääepäillyn: ”Mietin, olenko tulossa hulluksi, jos olenkin tehnyt sen?” (2021a) kirjoitettiin oikeudenkäynneistä, joissa DNA-näytteen avulla vastaaja oli saanut tuomion. Kyseisessä uutisessä kritiikin taustalla oli Rikosteknisen laboratorion johtaja Erkki Sippolan haastattelu, joka itse oli kriittisesti puhunut asiasta. Uutisessa viitattiin Sippolaan, joka oli sanonut seuraavasti: ”Pelkällä dna-näytöllä ei pitäisi tulla tuomiota”. Poliisilta peräisin olevasta kritiikistä esitetään kuviossa 2.

Kuvio 2. Poliisin henkilöstöön kuuluvien antama kritiikki suhteessa muuhun kritiikkiin.

Kuvion 2 tulkinassa tulee ottaa huomioon se, että ”Poliisien antama kritiikki” sisältää vain ilmaisut, jotka olivat suoraan lainattu poliisin henkilöstöön kuuluvilta. Muu kritiikki tässä tapauksessa voi edelleen sisältää poliisilta peräisin olevaa kritiikkiä. Kuvio joka tapauksessa osoittaa, että poliisi itse on merkittävän monessa tapauksessa kannanottamisen takana. Tämä puolestaan osoittaa sitä, että poliisi on toteuttanut läpinäkyvyyden lisäämistä tiedottamisellaan. DNA-taltiointeja on esimerkiksi kritisoinut Sisä-Suomen poliisilaitoksen teknisen rikostutkintayksikön päällikkö, rikoskomisario Joni Länsipuro. Rimpiläisen uutisessa (2021b) lainattiin Länsipurua, joka oli sanonut, että: ”Tutkinanjohtajat luottavat dna:han ihan liikaa. Liian usein unohdetaan esimerkiksi sormenjäljet ja kuidut”.

Poliisien tiedotuksesta ja haastatteluista peräisin oleva tieto parantaa uutisten luotettavuutta. Mikäli tieto ei ollut peräisin tutkinnanjohtajalta tai ylikomisarion tiedotuksesta, oli jutussa viitattu julkitulleeseen esitutkintapöytäkirjaan tai suoraan oikeudenkäyntiin. Jos uutisessa käsitellyn rikosasian asianosaisten henkilöllisyys oli arkaluonteista, oli nimet muutettu ja asia mainittiin uutisessa. Esimerkiksi tällä tavalla Munukka kutsui artikkelissaan (2021) uhria nimellä Susa, koska tämä oli suomalaisen julkisuudenhenkilön sisko. Kirjoittaja on noudattanut toiminnallaan Journalistin ohjeiden kohtaa 34, suojaamalla arkaluonteista tietoa (Julkisen sanan neuvosto 2013).

Suoranaisesti negatiivisia ilmaisuja ei ollut merkittävän paljoa tässä tutkimuksessa. Kyseisillä ilmaisuilla kirjoittaja pyrkii mahdollisesti tekemään jutusta mielenkiintoisemman vetoamalla lukijan tunteisiin. Esimerkiksi Rimpiläinen kirjoitti jutussaan (2021a), että: ”Dna voi ”lavastaa” syyttömän”. Kyseinen väliotsikko voi aiheuttaa lukijassa pelkoa niin, että hän itse joutuisi vastaavaan tilanteeseen.

Kolmessa uutisessa käsiteltiin myös uutta mahdollista DNA-tutkimusta, jolla voitaisiin selvittää tekijän perimään meneviä seikkoja, kuten hiusten- ja silmienväriä. Aihetta käsitteli uutisissaan Rimpiläinen (2021b), Halonen (2021) ja Autio (2021). Kaikissa uutisissa kerrottiin, että kyseinen tutkimustapa ei ole Suomessa sallittu.

7 YHTEENVETO

Tässä osiossa arvioidaan tutkimuksen onnistumista ja tulkitaan tutkimuksen tuloksia. Tämän lisäksi osiossa käydään läpi, että mitä tutkimuksessa olisi voitu tehdä paremmin ja missä asioissa onnistuttiin. Lopuksi käsitellään mahdollisia tulevaisuuden tutkimuksia aiheelle.

7.1 Johtopäätökset

Tässä opinnäytetyössä tutkittiin uutisointia koskien poliisien taltioimia DNA-näytteitä, niillä saatuja tuloksia ja niiden hyödyntämistä oikeudenkäynneissä. Tavoitteena oli esitellä DNA-taltiointien uutisointia yleisesti ottaen ja selvittää, että millä tavalla uutisointi tapahtui; mihin sävyyn asia esitettiin, noudatettiinko uutisoinnissa journalistin ohjeita ja millaisista aiheista uutisoitiin. Opinnäytetyöllä pyrittiin luomaan asiasta yleiskuvallinen käsitys vuoden 2021 uutisoinnista.

Tutkimusote tähän aiheeseen oli hyvin haastava, sillä aiheen rajausta aineistoa hankkiessa tuo haasteita. Se, että hakusanoissa on ”DNA” tuo esille myös kaikki uutiset, joissa mainitaan sana vain sivuseikkana. Kun aihetta pyrkii rajaamaan niin, että uutisessa DNA-taltioinnit ovat jollain tapaa keskiössä, tulee aineiston rajaamisesta hyvin vaikeaa. Lisää haasteita aineiston tulkintaan toi havaintoyksiköiden luominen ja kategoriointi. Ilmaisujen arviointiin ja vertailuun ei ole selkeää ja yhtä ja oikeaa tapaa vaihtelevissa konteksteissa. Eriävillä konteksteilla tarkoitetaan uutisten eri aihepiirejä ja näin ollen ilmaisujen tulkinnanvaraisuuksia. Osa ilmaisusta oli helposti kategorisoitavissa, mutta osassa tapauksista jouduttiin uutista katsomaan hieman laajemmin, jotta ilmaisun pystyi kategorisoimaan tai kokonaan jättämään pois aineistosta. Havaintoyksiköiden muodostamisessa tuli myös ottaa huomioon ilmaisujen toistaminen samassa uutisessa, jotta analyysiin ei tulisi virheellisiä muutoksia. Tästä syystä tutkimuksen toistettavuus kärsii, koska toinen tutkija saattaisi tulkita ilmaisuja erilaisilla keinoilla. Laadullisessa tutkimuksessa kyseinen tulkintaerojen riski tiedostetaan, koska tutkija on aineiston tulkitsija ja tämän lisäksi tutkimuksen luotettavuusarvioinnissa tulee ottaa huomioon myös tutkimuksen puolueettomuus. Jos tutkijalla on henkilökohtainen sidos aiheeseen, on suotavaa arvioida myös tutkimuksen puolueettomuutta (Sarajärvi & Tuomi 2018, luku Totuus ja objektiivisuus laadullisessa tutkimuksessa.)

Tutkimuksen hypoteesina oli, että Suomalaisessa mediassa uutisoidaan neutraalisti ja Journalistin ohjeiden mukaisesti poliisin taltioimista DNA-näytteistä ja niiden tuloksista. Kuvio 1 osoittaa, että merkittävästi suurin osa aineiston uutisten ja artikkelien ilmaisusta olivat neutraaleja. Kriittisyys poliisin DNA-taltiointeja kohtaan oli pitkälti perusteltua ja luotettavista lähteistä peräisin. Tutkimuksen tuloksista voidaan todeta, että hypoteesi piti paikkaansa.

7.2 Pohdinta ja tutkimuksen eettisyys

Tutkimuksen suurimpana haasteena oli aineiston hankinta ja havaintoyksiköiden muodostaminen. Opinnäytetyöprosessin alussa huomasin, että aiheen rajausta on hyvin tarkka, mikä on osaltaan vahvuus. Alun perin tutkimuksessa oli tarkoituksena myös tutkia julkista keskustelua poliisien DNA-taltioinneista ja niiden hyödyntämisestä, mutta aineiston vähäisyyden takia keskustelupalstat ja foorumit tuli rajata tutkimuksen ulkopuolelle. Havaintoyksiköiden muodostamisessa ongelmana oli ilmaisuiden kategorisointi ja tulkitseminen. Ilmaisuiden tulkintaa helpotti päätös aloittaa vain ottamaan

karkeasti ilmaisia ylös omaan tiedostoonsa. Tällä tavalla aineistosta pystyi saamaan paremman kokonaiskuvan ja tämä auttoi keskittymään ilmaisuiden kategorisointiin.

DNA:ta koskeva lähdekirjallisuus oli kirjoitettu kokonaan englanniksi, mikä toi omia haasteitaan. Teksti sinänsä oli kirjoitettu selkeästi ja vain yksittäisille sanoille täytyi käännöspalvelusta hakea käänнос, mutta sanojen selittäminen suomeksi oli osittain työlästä. Kaikille olennaisille sanoille ei löytynyt helposti käännöstä, jolloin sanoja täytyi etsiä muista tieteellisistä teksteistä. Mikäli lähdekirjallisuutta olisi myös löytynyt suomeksi, olisi se nopeuttanut kyseisen osion kirjoittamista.

Aineiston uutissivustojen välisiä eroavaisuuksia asian esittelyn tyyliässä ei tässä tutkimuksessa voinut tutkia aineiston epätasaisuuden ja pienen koon takia. Mikäli jokaiselta uutissivustolta olisi yhtä paljon uutisia ja artikkeleita, voisi tyylieroja mahdollisesti tarkastella. Samaan aikaan tulisi myös ottaa huomioon, että onko eri uutisilla sama kirjoittaja ja vaikuttaako se uutisten sävyyn.

Laadullisen tutkimuksen tutkimusetiikkaa arvioitaessa voidaan asiaa lähteä käsittelemään, esimerkiksi arvioimalla tutkimusta fundamentaalisen perinteen ja yhdysvaltalaisen perinteen kautta. Tutkimuseettisen fundamentaalisen perinteellä tarkoitetaan tutkimuksen tiedekysymysten ja metodisten valintojen taustalla olevien arvokysymysten arviointia, eli tutkimusaiheiden valintaa ja aiheen tärkeyden käsittelyä. Yhdysvaltalainen perinne puolestaan lähestyy tutkimusetiikkaa käytännön valintojen ja ratkaisujen kautta. Tähän lukeutuu esimerkiksi tutkimukseen osallistuvien henkilöiden informoiminen, aineiston keräämiseen ja analysointiin käytettävien menetelmien luotettavuus ja tutkimustulosten esittämistapa (Sarajärvi & Tuomi 2018, luku Eri perinteiden suhde tutkimuksen etiikkaan.) Käytännön toimet tässä opinnäytetyössä on esitetty selkeästi ja aineisto on kaikille saatavilla. Uutisten ja artikkelien julkisuuden takia aineiston käyttämiseen tässä tutkimuksessa ei liittynyt eettisiä ongelmia. Sisällönanalyysi oli tähän tutkimukseen sopivin aineiston analysoinnin keino, mutta aineiston laajuus heikentää tutkimuksen luotettavuutta, samoin kuin havaintoyksiköiden tulokinnanvaraisuus.

7.3 Jatkotutkimukset

Tämä opinnäytetyö käsitteli ainoastaan DNA-taltiointeja koskevaa uutisointia vuodelta 2021, joten aihetta voitaisiin tulevaisuudessa tutkia havainnoimalla muutoksia aiheen uutisoinnissa. Pitkittäistutkimus on yksi kehitystutkimuksen lohkoista ja sillä voidaan tarkastella ilmiön muutoksia. Pitkittäistutkimuksen avulla aiheeseen pystytään saamaan uudenlaista perspektiiviä, kun nähdään ilmiön muutos ajan kuluessa (Anttila 1996, luku Kehitystutkimus.) Tällä tutkimusotteella voitaisiin tutkia, että miten poliisin DNA-taltiointeja koskeva uutisointi on muuttunut ajan saatossa. Tätä aihetta voitaisiin myös tutkia vertailemalla Suomen uutisointia muualla maailmassa tapahtuvaan aiheen

uutisointiin. Tämä tutkimus voisi antaa kuvaa siitä, että millä tavalla DNA:n hyödyntäminen rikostutkinnassa nähdään muissa maissa ja antaa uutta perspektiiviä asiaan.

Kolmas vaihtoehto jatkotutkimukselle voisi olla DNA-taltiointia koskevien uutisten vertailu muuhun poliisitoimintaa koskevaan uutisointiin. Tällä tavalla pystyttäisiin arvioimaan median suhdetta DNA-näytteisiin suhteessa muuhun poliisitoimintaan. Kyseisellä tutkimuksella pystyttäisiin saamaan entistä laajempaa kuvaa poliisitoiminnan uutisoinnista.

Mikäli aihetta haluaisi tutkia kvantitatiivisin menetelmin, voitaisiin aihetta tutkia uutisten lukijoiden näkökulmasta. Tämän kaltaisessa tutkimuksessa voitaisiin teettää kyselylomake, millä pyritäisiin selvittämään, että millä tavalla lukijat kokevat uutisoinnin ja vaikuttaako se heidän kuvaansa Suomen poliisista. Tässä tilanteessa tutkittavaa aihetta voitaisiin hyvin laajentaa muuhunkin poliisitoimintaan tai tekniseen tutkintaan kuin vain pelkästään DNA-taltiointeihin.

LÄHTEET

Anttila, Pirkko 1996: Tutkimisen taito ja tiedonhankinta. Luettavissa: <https://metodix.fi/2014/05/17/anttila-pirkko-tutkimisen-taito-ja-tiedon-hankinta/#9.2.4%20Dokumenttianalyysi>.

Luettu 4.11.2021.

Autio, Sari 2021: Mikko Alasen, 35, väkivaltainen kuolema on mysteeri, joka sai valtavasti huomiota – mutta ratkaisu on enää ajan kysymys. Ilta-Sanomat, 22.5.2021. Luettavissa <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000007994258.html>. Luettu 23.4.2022.

Bartlett, Terry & Short, Sara 2017: Crime Scene Management, Scene Specific Methods, 6 DNA-rich evidence. West Sussex, United Kingdom, John Wiley & Sons, Ltd.

Eskola, Meri 2021: KRP:n rikosinsinööri Juha Lampinen: ”Ei työtä tehdessä ajattele, että joku on kuollut – verisestä puhelimesta tulee kappale, joka pitää pestä”. Apu, 14.9.2021. Luettavissa <https://www.apu.fi/artikkelit/nain-toimii-krp-n-rikostekninen-laboratorio-poliisi-kertoo>. Luettu 23.4.2021.

Hakoniemi, Jussi-Pekka 2021: Case Vastaamo : karhunpainia tietoturvan kanssa – mediaseuranta tapahtuneesta. Poliisiammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö.

Halonen, Antti 2021: Puhelintyttö Liisa Mäkikangas, 39, surmattiin kotiinsa: Poliisi uskoo DNA-näytteen ja mysteeripuhelun paljastavan tekijän yli 25 vuotta myöhemmin. Iltalehti, 28.07.2021. Luettavissa <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/b2bb2402-7166-4d7f-9071-fc12395b8875>. Luettu 1.2.2022.

Hurinki, Sami 2017: Ne vietävän sanomalehtimiehet : tiedotusvälineiden ja poliisin väliset suhteet Tulilahden murhatutinnan aikana vuosina 1959–1961. Poliisiammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö.

Julkisen sanan neuvosto 2013: Journalistin ohjeet ja liite. Luettavissa: https://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/. Luettu 8.12.2021.

Kananen, Jorma 2014: Verkkotutkimus opinnäytetyönä, laadullisen ja määrällisen verkkotutkimuksen opas. Jyväskylä, Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kettumäki, Rosa & Tervo, Elli 2021: Syyttömän miehen dna:ta löytyi raiskaajan käyttämästä kondomista – Helposti leviävä dna on johtanut Suomessakin rikostutkintoja harhaan. Yle, 28.4.2021. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-11906170>. Luettu 17.12.2021.

Lahti, Mika 2013: Uuden Y-STR-PCR-menetelmän validointi. Metropolia Ammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö.

Latvala, Johanna 2021: Poliisin toimista Turun vuoden 2002 arvokuljetusryöstön yrityksen tutkimuksessa ei aloiteta esitutkintaa. Turun Sanomat, 1.12.2021. Luettavissa: <https://www.ts.fi/uutiset/5500067>. Luettu 23.4.2022.

Munukka, Jouni 2021: Poliisi painosti kuulusteluissa, tuomion perustelut eivät vakuuta – näin asiantuntijat kommentoivat MOT:n esiin nostamaa henkirikosjuttua. Yle, 27.2.2021. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-11804656>. Luettu 20.4.2022.

Mäntylä, Jorma 2004: Journalistin etiikka. Helsinki, Gaudeamus Kirja.

Nurmi, Klaus 2021: Poliisi voi ottaa epäilystä dna-näytteen jo tien päällä – kenttärekisteröinnillä säästetään aikaa. Helsingin Uutiset, 11.3.2021. Luettavissa <https://www.helsinginuutiset.fi/paikalliset/3987840>. Luettu 31.1.2022.

Rimpiläinen, Tuomas 2021b: Poliisi haluaa käyttöönsä mullistavan dna-menetelmän, mutta se voi olla laiton – sormenjälkitutkimus on Suomen poliisissa hunningolla. Yle, 25.3.2021. Luettavissa <https://yle.fi/uutiset/3-11811155>. Luettu 30.1.2022.

Rimpiläinen, Tuomas 2021a: Viaton hipaisu liukuportaissa teki opiskelijasta vakavan rikoksen pääepäillyn: ”Mietin, olenko tulossa hulluksi, jos olenkin tehnyt sen?”. Yle, 25.3.2021. Luettavissa <https://yle.fi/uutiset/3-11811155>. Luettu 27.2.2022.

Rimpiläinen, Tuomas 2021c: Pasi Aaltosen tappo oli pimeä 18 vuotta, kunnes kengän kärjestä saatu dna johti perheenisän jäljille – mutta onko rikos todella selvitetty? Yle, 19.5.2021. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-11937720>. Luettu 19.4.2022.

Sarajärvi, Anneli & Tuomi, Jouni 2018: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki, Kustannusosakeyhtiö Tammi. Luettavissa: <https://www.ellibslibrary.com/polamk/9789520400118>. Luettu 4.11.2021.

Sipilä, Jarkko 2021: Poliisi kahlehtii tehokkaimman rikostutkintakeinonsa käyttöä – dna-näytteiden määrää rajoitettu. MTV3, 20.6.2021. Luettavissa <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/poliisi-kahlehtii-tehokkaimman-rikostutkintakeinonsa-kayttoa-dna-naytteiden-maaraa-rajoitettu/8167830#gs.nrcplu>. Luettu 31.1.2022.

STT & Nieminen, Iiro-Matti 2021: Mies löydettiin kuolleen asunnostaan Kotkassa keittiö-veitsi rinnassaan – tuttava sai 11 vuotta vankeutta taposta. Ilta-Sanomat 2.9.2021. Luettavissa <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000008237397.html>. Luettu 6.3.2022.

Suhola, Aino & Turunen, Seppo & Varis, Markku 2005: Journalistisen kirjoittamisen perusteet. Helsinki, Oy Finn Lectura Ab.

Syrjäläinen, Eija & Eronen, Ari & Värri, Veli-Matti 2007: Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere, Tampere University Press.

Tammisto, Maijastiina 2020: Koronavirus, Uudenmaan eristys ja poliisi: Helsingin sanomien poliisia ja Uudenmaan liikkumisrajoitusta koskeva uutisointi koronakeväänä 2020. Poliisiammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö.

Taupin, Jane Moira 2014: Introduction to forensic DNA evidence for criminal justice professionals. New York, Yhdysvallat, CRC Press.

Taupin, Jane Moira & Cwiklik, Chesterene 2010: Scientific Protocols for Forensic Examination of Clothing. Boca Raton, Yhdysvallat, CRC Press.

Teknisen rikostutkinnan merkitys kasvaa – DNA-tutkimukset yleistyvät voimakkaasti. Poliisi, 14.3.2018. Luettavissa: <https://poliisi.fi/-/teknisen-rikostutkinnan-merkitys-kasvaa-dna-tutkimukset-yleistyvat-voimakkaasti>. Luettu 5.5.2022.

Uusitalo, Hannu 1991: Tiede, tutkimus ja tutkielma: Johdatus tutkielman maailmaan. Porvoo, WSOY.

Vuorinen, Terho 2021: DNA-testi ei auttanut, syyte nurin – kumpi kaksonen tupakoi rikospaikalla? Ilta-Sanomat, 17.09.2021. Luettavissa: <https://www.is.fi/tampereen-seutu/art-2000008270804.html>. Luettu 25.2.2022.